

GLAS

GLASILO DEMOKRATSKOG SAVEZA HRVATA U VOJVODINI

RAVNICE

**BLAGOSLOVLJEN BOŽIĆ
I SRETNNA NOVA 1996. GODINA**

Od Daytona do Pariza

TIJESNO SKROJENO

Parafiranje Daytonskog sporazuma dočekala sam u Zagrebu, pa sam iskoristila priliku da - kako se kaže - iz prve ruke saznam reakcije hrvatske i bošnjačke strane. Nakon objave zemljovida, uslijedio je niz protestnih skupova nezadovoljnih Hrvata bosanske Posavine, Bošnjaci iz Podrinja također nisu skrivali svoje nezadovoljstvo, a na Palama i u dijelovima Sarajeva pod srpskim nadzorom također su održavani mitinzi prosvjeda.

Dostignutim zemljovidom, tj. načinom podjele BiH na entitete Hrvatsko-bošnjačku Federaciju i Republiku Srpsku nisu bili zadovoljni niti Hrvati, niti Srbi, niti, ruku na srce, sami Bošnjaci. Bosanski Srbi, zanimljivo, nisu protestirali toliko zbog svojih neostvarenih maksimalističkih zahtjeva, koji su išli i do 75 postotaka Bosne, koliko zato što Sarajevo ostaje jedinstven, nepodjeljen grad, i što će u njemu morati živjeti i sa Bošnjacima i Hrvatima, a koje su tijekom ovih godina rata tako predano ubijali i rastjerivali. Protesti su se kretali od tvrdnji kako su izdani, prodani. Na jednom protestnom plakatu je pisalo čak „Vratite sankcije Srbiji“, preko političkih i kvazi političkih objašnjavanja i „analiziranja“ daytonskih zemljovida, pa do bizarnosti kao što je ona kako će sve

srpske žene iz dijelova Sarajeva, koje trenutačno kontroliraju Srbi, počinuti kolektivno samoubojstvo, e da ne bi bile silovane od strane Hrvata i Bošnjaka?!

Bosanski su Srbi u Sarajevu vidjeli glavni grad svoje buduće međunarodno priznate države, a dobili su bosansku Posavinu kroz koju su htjeli samo koridor. Dobili su krajeve koje su već opljačkali i odakle su razvukli sve što je vrijedilo. Dobili su državu s nekoliko koridora i uskih grla, bez naročitih industrijskih potencijala. Kako je rekao jedan nezadovoljni Srbin iz tih krajeva: Mi na onome što smo dobili možemo samo čuvat ovce! U javnosti se navelike spekuliralo da li je to Karadžić ostao bez svoje prijestolnice zbog stalnih latentnih sukoba s Banja Lukom i „mekšim“ banjalučkim političarima, no po kuloarima je kolala priča kako su se neki zvaničnici Republike Srpske, kad su vidjeli zemljovide, bukvalno srušili u nesvjest.

U jednom interviewu upitala sam dr. Kasima Trnku, veleposlanika Republike BiH u Hrvatskoj kako je došlo do toga da se Bosna podijeli po razmjeri 51:49% i dobila odgovor kako je međunarodna zajednica pošla od pretpostavke da je BiH kao neko akcionarsko društvo, a veće pravo kod odlučivanja ima onaj tko je vlasnik 51 procenta akcija.

Inače, teritorijalne podjele idu po općinskim granicama, pa će tako biti situacija da entitete dijeli samo potok, ili livada.

Prema onome što je rekao dr. Trnka, BiH će imati jedinstveni pasoš, a u perspektivi i jedinstvenu monetu i jedinstvenu vojsku. Prema potpisanom aneksu, vojska SAD će obučavati i naoružavati Armiju BiH. Prema odrednicama Daytonskog sporazuma, napravljena je vojna ravnoteža među zaraćenim stranama, premda dr. Trnka napominje kako vojna premoć i dalje nešto malo preteže na stranu Srba. Između entiteta neće biti granice, niti nekog vidljivog obilježja da je sad - to i to recimo, Republika Srpska ili Federacija. Vojska će biti povučena u vojarnje, a njezin broj, kao i količina naoružanja svedeni na mjeru dogovorenu Daytonskim sporazumom.

Dakle, sprovođenje mira u BiH uglavnom ovisi o volji međunarodne zajednice i o njezinoj spremnosti da ono što je obećala i ispuni i to na način na koji je dogovoreno. Samim tim, onda će biti omogućen i povratak izbjeglica i slobodni izbori, a prema riječima dr. Kasima Trnke, Vlada BiH će najprije sa zemljama u kojima se u izbjeglištvu nalaze bosanski građani (uglavnom Hrvatska, SR Njemačka, itd) dogo-

GLAS RAVNICE - Glasilo Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini - urednik: Vesna Kljajić, Uređivački savjet: Lazar Merković, Milivoje Prčić, Marko Kljajić, Ivo Kujundžić. Izdaje: DSHV, 24000 Subotica, I. Milutinovića 31., tel & fax: (99381) (024) 51-348; ž.r.: 46600-603-4-3338 SPP Subotica, HRID Subotica. List je registriran kod Pokrajinskog sekretarijata za informacije pod br. 651-85/90. Naklada 1800 primjeraka. Glas Ravnice izlazi mjesečno. Godišnja pretplata: tuzemstvo 50,00 din, inozemstvo 150,00 din.. Tisak studio "Bravo", Braće Majera 43., 24000 Subotica

STAV UREDNIKA

voriti organiziran povratak u zemlju, a građani koji se iz nekih razloga ne budu odmah mogli vratiti svojim kućama, moći će u inozemstvu glasovati kod predstojećih izbora. Bitno je, rekao je dr. Trnka da se barem približno postigne nacionalni sastav iz popisa 1991. godine i da se ljudi svi zajedno i organizirano vrate svojim kućama, bez obzira u kojem „entitetu“ živjeli, jer je sve to jedinstvena i nedjeljiva BiH. Na teritoriju srpskog entiteta prema popisu iz 1991. godine živjelo je oko milijun Srba i devetsto tisuća nesrpskog pučanstva.

Hrvati bosanske Posavine, pak, tvrde kako su najgore prošli u okviru Daytonskog sporazuma: ostali su bez Posavine u kojoj su sačinjavali većinu, Odžak i Orašje, enklave, koje su im pripale, nisu povezane s ostatkom Federacije, u njima (posebno u Odžaku) nema razvijene industrije, a prema riječima nekih predstavnika veležupe bosanske Posavine, ono malo Hrvata iz Srednje Bosne vjerojatno će zauvijek odatle nestati, jer će bošnjačka strana novcem dobijenim od islamskih zemalja otkupljivati njihova imanja. Također zamjeraju političarima iz Herceg - Bosne da se nisu rukovodili interesima bosanskih Hrvata, već su namjerno i sustavno gušili bosansku Posavinu - kako kažu - postavljajući zapovjednike koji nemaju ugleda kod vojske i predstavnike naroda koji nemaju uporišta ni u vlastitom selu, a teret najveće krivnje prebacuje se na dr. Jadranka Prlića, koji je nakon povlačenja Krešimira Zubaka zauzeo njegovo mjesto u Daytonu.

Za to vrijeme, u Bosnu stižu prijetodnice vojnih snaga NATO saveza, u Velikoj Kladuši već djeluju mješovite policije sastavljene od policajaca iz Hrvatske, BiH i Turske, a sve u cilju da se izbjegli Kladušani vrate svojim kućama.

Taj narod, inače, živi u straćarama i zemunicama u Kuplenskom, a objavljeno je kako su pohapšeni tipovi koji od njihove nevolje debelo profitirali (prodajući im najosnovnije potrepštine) i zastrašivali narod da se ne smije vratiti kućama.

No, sada se, doduše još ne tako glasno, čuju glasovi svjetske zajednice kako će mir biti teško uspostaviti. Jedan od sugovornika vašeg novinara rekao je: - Tek sad nastupaju problemi, jer, kad se Sporazum potpisao, mislilo se - evo mira. Tek kad se iziđe na teren, vidi se kako je taj mir teško uspostaviti. Prema onome što sam čula od dr. Trnke, cilj je bosanske države da ima što mekše granice između entiteta i nešto tvrđe spoljne granice, za razliku od sadašnjeg, obrnutog stanja.

U Zagrebu sam također, saznala i vijest da su Srbiji i Crnoj Gori djelomice suspendirane sankcije. Neka je TV ekipa Hrvatske televizije čak snimila i granični prijelaz Bački Breg na kojemu nije bilo uobičajene gužve, pa sam nešto očekivala kako će, kad se vratim kući, ovdje biti svega i svačega, i kako će što šta biti jeftinije, a budućí da se naveliko govorilo o normaliziranju odnosa Hrvatske i SRJ kao o osnovnom preduvjetu mira i stabilnosti na ovim prostorima, očekivala sam, jednom riječju - **normalizaciju**.

I zaista: najprije me je „normalizirao“ dežurni policajac na graničnom prijelazu „Kelebija“ koji me najprije, zajedno sa svim putnicima izveo iz autobusa, pa me onda - kao i ostale putnike koji su imali crvene pasoše - pustio bez uobičajenog pregledavanja i saslušavanja u smislu - Priznaj de ti je putovnica, znam da je imaš! - što mi se (i ne samo meni) ovih ratnih godina na izlasku i ulasku u zemlju redovito događalo.

Nakon toga su nastale druge

normalizacije: dinar je zvanično devalvirao, nafta i njezini derivati nisu ni malčice pojeftinili - netko ne bez pakosti je prokomentirao kako to oni što su uvezli naftu ne žele izgubiti na razlici u cijeni. Ništa nije poskupjelo, ali ništa nije ni pojeftinilo. Sljedećeg jutra dreždala sam na autobusnom stajalištu, a autobus je kasnio. Nazvali smo prijevoznika i pitali što nema autobusa i dobili odgovor da će „krenuti kad stigne gorivo“. U apotekama je na volšeban način nestalo lijekova, jer su poskupjeli, ili se čekala nova cijena, ili tako nešto. To je oživjelo dobrosusjed-ske odnose, pa se tako narod upućivao kod susjeda u potrazi za aspirinima, sirupom za kašalj ili, što se (začudo) najviše tražilo - lijekovima za umirenje živaca.

Živim u slatkome iščekivanju kada će moj susjed s desne strane normalizirati naše odnose i odblokirati mi dvorišna vrata, da iz kuće mogu izlaziti ko čovjek - kroz vrata, umjesto kao što to radim sada - kroz prozor.

Efekat ukidanja sankcija se još ne vidi golim okom (ja sam, povrh toga, još i kratkovidna), ali čujem kako su neke banke blokirane i kako sve što se hoće nabaviti iz inozemstva treba unaprijed i platiti, a nešto sam načula kako je jedna nekad nama bliska država savjetovala da se sa „SRJ može poslovati, ali na vlastitu odgovornost“. Neki pakosni ekonomisti tvrde da nama kriza tek predstoji, što ja, gledajući one umne glave na televiziji i one biznismene iz svoje okoline nikako ne mogu povjerovati. Kako, molim vas, povjerovati da će bankrotirati biznismen koji se u ratu ne samo obogatio, nego se i oženio tri ili četiri puta i turbo se razmnožio, pa sad ima tri - četiri žene i xy djece?

Dok sam bila na putu, također sam saznala i za neke promjene

STAV UREDNIKA

unutar vladajuće stranke. I dok ljudi oko mene komentiraju nešto u smislu da se tu radilo nešto kao o nepomirljivom rascjepu miroljubive i manje miroljubive politike, o razlici između nacionalnog i internacionalnog, sklonija sam povjerovati kako će se u našem političkom životu uskoro pojaviti nova stranka, desno orijentirana, ali koja neće biti prava opozicija SPS-u. Ta će stranka (vjerojatno) služiti da pridobije pristalice ultra desnih stranaka, koje su ostavši dosljedne svojoj politici „tjeranoj“ proteklih godina postale vrlo „neprikladne“. Kaže se kako su principi tu da bi se kršili. I kako ni u kom slučaju ne može biti dobra politika koja ljude tjera u rat do istrebljenja, još manje je za pohvalu politika nekih srbijanskih opozicionara koji su brže bolje počeli tvrditi kako „nikad nisu bili na Palama i nikad nisu jeli pečenog vola i ne znaju tko mu dođe taj Radovan Karadžić“.

U redakciji me sačekao tekst interviewa u kojem stanoviti gospodin raspreda o tome kako su Bunjevci samo Bunjevci, a Hrvati su ustaše koji Bunjevce pokušavaju silom natjerati da se izjašnjavaju Hrvatima. Novinarka istog lista u jednom ranijem napisu ide korak dalje, pa hrvatski živalj iz Vojvodine dijeli u tri grupe i svaka od tih grupa je u najmanju ruku sumnjiva.

Nadam se da će normalizacija odnosa donijeti sobom i ozbiljnije stavove prema hrvatskom pitanju u SRJ. Jer, ne može se o pitanjima koja zaslužuju stručni rad timova znanstvenika kao što je podrijetlo jednog etnikuma, izjašnjavati neki senilni čiča u najboljem slučaju sa završenim partizanskim kursom za komesare, niti neka u naučnom smislu nepismena poslenica javne riječi, željna afirmacije - pa kud puklo da puklo.

Naš se narod u Vojvodini raduje normalizaciji odnosa,

zacijelo više no oni što grlato galame o svojoj ugroženosti od jedne manjine?! I od onih čije se revolucije obično završavaju - pljačkanjem ormara i špajza.

Kod samog zaključenja ovog broja Glasa ravnice objavljeno je kako nije došlo ni do međusobnog priznavanja, ni do potpisivanja Sporazuma o normaliziranju odnosa između Hrvatske i SRJ. Razlog za to - kako se čulo iz jednog izvora - bio je zahtjev jugoslavenske strane za trojnom razmjenom teritorija, pa pretpostavljam da je u „igri“ bio plan - Prevlaka za dubrovačko zaleđe, a onda bi Prevlaka pripala Crnoj Gori koja bi Republici srpskoj ustupila dio obale, da bi ova imala izlaz na more. Na taj način, odustalo bi se od principa nepromjenljivosti granica, a - da završim tekst riječima dr. Kasima Trnke: - Ako padne ijedna točka Daytonskog sporazuma, pada cijeli Sporazum.

Urednica

Piše : mr Bela Tonković

RJEŠENJE STATUSA HRVATA U SRJ

Konačno naziremo dugo očekivano svjetlo na kraju četverogodišnjeg mraka u tunelu krize na tlu bivše Jugoslavije. Potpisom Temelnog sporazuma između Republike Hrvatske i pobunjenih Srba i Mirovnog sporazuma o Bosni i Hercegovini u Parizu podignuta je čelična zavjesa rata. Tutnjava oružja jenjava, dim rata se razilazi. Pred nama se pojavljuje pejzaž pred kojim se normalan čovjek mora zgroziti: stotine tisuća ljudi je ubijeno, stotine tisuća ranjeno i osakaćeno, dva milijuna ljudi

isčupano iz svojih korijena i prognano, desetine gradova i stotine sela opljačkano, spaljeno i razrušeno. To je slika Sudnjega dana: „... kad dođeš ovaj svijet plamenom suditi.“ Ovo što je pred nama nije djelo Suca Sudnjega dana. Ovo je djelo ljudi koji su mislili i misle da mogu svoju volju nametnuti drugima, da mogu odrediti koji je isključivo njihov teritorij, da mogu prognati one koji im se ne dopadaju, da mogu ubiti one koji se ne daju prognati i da mogu pljačkati i uništavati teškim znojem stečenu

imovinu prognanih i ubijenih. Ovo je djelo ljudi koji su mislili da je kriza raspada SFRJ prilika za maksimalnu ekspanziju i najveću hajdučku akciju u povijesti.

Prije i poslije Daytona i Pariza održavaju se mnoge konferencije: London, Bonn, Bruxelles, Beč, Moskva...

Slika stanja današnjega svijeta je jasna: svatko želi imati svoj komad kolača uspjeha postignutog u Daytonu. Bez obzira kako se ponašao u zadnjih četiri godine, bez obzira da li je iskreno

KOMENTAR

pomagao rješenju krize, ili je u odlučujućim trenucima zbog vlastitog prestiža igrao svoju igru i tako minirao mogući uspjeh na terenu.

Slika odnosa u današnjem svijetu je također jasna: Ujedinjeni Narodi i Europa su se bez jasne koncepcije i neodlučno petljali po krizi koja nas je stajala kao drugi svjetski rat, zapetljavali su se u mrežu svojih interesa na ovome području između redaka opravdavajući to navodnim uskrsnućem germanskog prodora na Jugoistok i tražili načina da se ispetljaju iz svoga neuspjeha i pred svojom javnošću opravdaju svoje mrtve, premda su se na početku krize zaklinjali i nebom i Zemljom da im ni na kraju pameti nije da njihovi sinovi ginu zbog žgluposti neciviliziranih balkanskih plemena".

To je trajalo dok pravi gazda današnjega svijeta nije uvidio da je mir u jugoistočnoj Europi njegov prioritetni i strateški interes. Onda je udario po stolu, rekao: „Dosta je bilo rata!“ i sveo sve u svoje prave okvire. Problem kojeg OUN i Europa nisu bile sposobne riješiti, riješile su SAD na način koji ima duboku simboliku: što sve dosadašnje konferencije u presvijetlim i presjajnim europskim prijestolnicama od den Haaga do Ženeve i Londona nisu mogle riješiti, rješava se u vojnoj bazi u američkoj pro-

vinciji! Strateški cilj je postignut u američkoj selendri, a s taktikom ostvarenja cilja mogu se zabavljati europske prijestolnice. I mogu uživati u fatamorgani svojega „uspjeha“. Tako će biti i na terenu: pod američkim zapovjedništvom moći će svatko ostvarivati ono što je u americi stvoreno. Svatko može dati svoj obol ostvarenju američkoga mira. Pa i onaj koji je još jučer bio utjelovljenje slike neprijatelja. I svi su počašćeni što mogu kaskati iza pravoga atleta. To je slika današnjega svijeta!

A kako izgleda na terenu?

BiH je podijeljena tako da se ne može podijeliti niti raspasti. Sve novonastale države imaju svoje zatvorene granice. Sve osim Hrvatske. Tamo gdje je kriza pukla, tamo se još de facto nije riješila: u istočnoj Hrvatskoj, u Baranji, istočnoj Slavoniji i zapadnome Srijemu još je sve kako je bilo. Usprkos Temeljnomu sporazumu. Istočni bok Hrvatske je otvoren.

Osnovni problem nije riješen ni u SRJ. Cijela kriza je nastala odbijanjem konfederalizacije SFRJ, tj. odbijanjem službenog Beograda da prizna svakom ista prava koja zahtijeva za Srbe. U SRJ je, mutatis mutandis, situacija danas ista kao u SFRJ prije izbijanja krize. Legitimna prava manjina se priznaju ili vrlo ograničeno („stare manjine“) ili se uopće ne priznaju („nove

manjine“). Arbitar je, dakako, isti onaj koji je to bio i 1990.

Kako dalje?

Cijela naša aktivnost je vrlo pojačana (vidi vijesti), jer smatramo da je sada povijesna prilika da se ustroji demokratsko društvo u kojem će i ljudska prava i prava nacionalnih manjina biti ostvarivana na takvoj razini da se zadugo ne moramo vraćati na ta pitanja. Time će se stvoriti stabilan i dugotrajan mir u SRJ i u regiji i svi ćemo moći usmjeriti svoju pažnju i svoje snage u izgradnju ljepše budućnosti.

Gdje smo mi Hrvati od Subotice do Tivta u svemu tome?

Mi, doduše, ne znamo što stoji u vezi nas u u Daytonu kovertiranomu sporazumu između Beograda i Zagreba, ali svugdje naglašavamo da je u interesu i Beograda i Zagreba da se za naše pitanje nađe dobro rješenje. Mi ga nudimo već više od pet godina.

Uvjereni smo da će jedan od prvih cvjetova koji će izniknuti na balkanskom zgarištu biti cvijet rješenja hrvatskoga pitanja u SRJ.

U uvjerenju da nas ubrzo čekaju bolji dani želim

**SVIM ČLANOVIMA
DSHV, SVIM SIMPATIZERIMA
I SVIM LJUDIMA DOBRE
VOLJE BLAGOSLOVLJEN
BOŽIĆ I SRETNU NOVU 1996.
GODINU.**

**SRETAN BOŽIĆ I NOVU GODINU SVOJIM ČLANOVIMA I
SIMPATIZERIMA, ŽELI DSHV.**

VIJESTI:

Beograd, 1.12.1995.

Izaslantsvo DSHV u sastavu mr. Bela Tonković, predsjednik DSHV i Josip Gabrić, član Vijeća DSHV posjetilo je ambasadu Republike Turske. U srdačnoj atmosferi razgovaralo se s g. dr. A. Engin Oba, otpravnikom poslova turske ambasade, o manjinskom pitanju općenito i hrvatskom pitanju u SRJ napose. Obje strane su se suglasile da je za sve strane zadovoljavajuće rješenje ljudskih i manjinskih prava u SRJ važan čimbenik mira i stabilnosti SRJ i cijele regije.

Beograd, 5.12.1995.

Izaslanstvo DSHV u sastavu mr. Bela Tonković, predsjednik DSHV i Josip Gabrić, član Vijeća DSHV posjetili su ambasadu Ujedinjenog kraljevstva Velike Britanije, SAD i SR Njemačke.

U ambasadi Velike Britanije primio ih je g. Ivor Roberts, otpravnik poslova, u ambasadi SAD g. Harvey Lee, savjetnik za politička i gospodarska pitanja, a u ambasadi SR Njemačke g. Peter Pruegel, prvi tajnik ambasade.

U svim ambasadama razgovaralo se o rješenju pitanja nacionalnih manjina, u tom okviru i hrvatskog pitanja u SRJ.

Subotica, 9.12.1995.

U Subotici je održana 10. sjednica Predsjedništva DSHV. Na dnevnom redu su bila izvješća iz podružnica i tekuće političke aktivnosti DSHV u tuzemstvu i inozemstvu.

Konstatirano je da se grubi pritisci na Hrvate u Vojvodini ublažavaju, ali se tihi intenziviraju. Posebno su osjetni na polju zapošljavanja i rada, gdje se Hrvati

ubrzano smjenjuju s rukovodećih položaja, a kod zapošljavanja potpuno izostavljaju.

Odlučeno je da se suglasno Statutu 11.2.1996. održi III. Redovita skupština DSHV i imenovan je Odbor za organizaciju Skupštine čiji će članovi između sebe izabrati predsjednika Odbora. Nadalje je odlučeno da se, kao i prijašnjih godina, organizira službeni posjet Republici Hrvatskoj.

Beograd, 10.12.1995.

Izaslantsvo DSHV u sastavu mr. Bela Tonković, Branko Melvinger i prof. Stipan Knezi sastalo se s izaslanstvom Sjevernoatlantskog parlamenta, koje je predvodio dr. Karsten Voigt, predsjednik parlamenta.

Izaslantsvo Sjevernoatlantskoga parlamenta zanimalo se za stanje ljudskih prava i prava manjina, posebno Hrvata u SRJ.

Oba su se izaslantva složila da su nepromjenljivost granica silom, te ostvarenje ljudskih i manjinskih prava po najvišim europskim standardima bitni čimbenici za postizanje stabilnog i trajnog mira u SRJ i u cijeloj regiji.

Subotica, 14.12.1995.

Gospođa Antje Jentsen, otpravnica poslova ambasade Kraljevine Danske u Beogradu posjetila je DSHV i u srdačnom razgovoru s mr. Belom Tonkovićem i Josipom Gabrićem razgovarala o mogućnostima rješenja hrvatskog pitanja u SRJ i mogućnostima doprinosa Kraljevine Danske rješenju toga pitanja u okvirima međunarodnih dokumenata, posebno Kopenhaškog dokumenta KESS-a.

Gospođa Jentsen je izrazila poseban interes Kraljevine Danske za postizanjem stabilnog mira u jugoistočnoj Europi.

Beograd, 16.12.1995.

U organizaciji Beogradskog intelektualnog kruga održana je u dvorani mjesne zajednice „Terazije - Stari grad“ tribina na temu „Manjine u Republici Srbiji“. Gosti tribine su bili mr. Bela Tonković i Milivoj Prčić u ime DSHV, Jožef Kasa u ime SVM, te Andras Agošton i dr. Čaba Šepšei u ime DZVM.

U prepunoj, nažalost premaloj dvorani, gosti su izložili svoja viđenja trenutnog položaja Hrvata i Mađara u Republici Srbiji, posebno u Vojvodini, kao i programe svojih stranaka za rješenje hrvatskog odnosno mađarskog pitanja. Nakon izlaganja gostiju razvio se živi razgovor s publikom tijekom kojega su rasvijetljena mnoga pitanja koja su uslijed medijskog rata protiv Hrvata i Mađara do sada u javnosti potpuno krivo prikazivana.

Beograd, 18.12.1995.

Izaslanstvo frakcije Socijaldemokratske stranke Njemačke (SPD) u Saveznom parlamentu Njemačke sastalo se s izaslanstvom DSHV. Parlamentarnu frakciju SPD predstavljali su g. Guenter Verheugen, zamjenik vođe frakcije i dr. Eberhardt Brecht, zamjenik vanjskopolitičkog glasnogovornika i predsjednik pododbora za Ujedinjene Narode Saveznog parlamenta Njemačke, a DSHV mr. Bela Tonković, predsjednik i Ivan Čović, član Predsjedništva DSHV.

Izaslanstva su u srdačnoj atmosferi vodili razgovore o stanju ljudskih prava i prava nacionalnih zajednica i manjina u SRJ, posebno o hrvatskom pitanju u SRJ. Izaslanstvo DSHV upoznalo je goste sa svojim viđenjima globalnog rješenja manjinskog pitanja i napose rješenja hrvatskog pitanja u detaljima.

Izaslanstva su se suglasila da rješenje treba tražiti na osnovi odgovarajućih dokumenata OUN-a, KESS-a i EU-e kao i potrebi da međunarodni čimbenici u tome pomognu prema svojim mogućnostima.

*Neka vam Božić i Nova godina donesu
radost, veselje i zdravlje.
HKC "Bunjevačko kolo".*

**NEKA VAM BOŽIĆ I NOVA GODINA DONESU SREĆU . MIR SVIM LJUDI-
MA SVIJETA. NEKA KNJIGE ZAMJENE PUŠKE, A PJESME BOJNE POKLIČE.
SVE NAJLJEPŠE - ŽELI VAM BUNJEVAČKA MATICA.**

Javna tribina DSHV-a

DAYTON I ŠTO POSLIJE NJEGA

U organizaciji Subotičke podružnice DSHV-a upriličena je javna tribina 27. studenog ove godine u prostorijama Hrvatskog kulturnog centra s temom: Dayton i njegove posljedice po Hrvate u SRJ.

U prepunoj sali HKC „Bunjevačko kolo“ nazočni su imali priliku čuti izlaganje predsjednika DSHV-a mr. Bele Tonkovića koji je u uvodnoj riječi govorio o teškim i za sada nesagledivim posljedicama raspada komunizma i višenacionalnih država u istočnoj i jugoistočnoj Europi, navodeći za vrhunac krize četverogodišnji rat u Hrvatskoj i troipolgodisnji rat u BiH. Ovaj rat, rekao je Tonković, donio je veća razaranja nego što su ona kod najvećih zemljotresa, više od 200 tisuća mrtvih, preko dva milijuna protjeranih sa teritorija gdje su stoljećima živjeli, materijalna šteta samo u Hrvatskoj veća je od 22 milijarde dolara. Otvorene su mnoge rane - neke će se zaliječiti, a mnoge će ljudi nositi do kraja života. Plaćena je previsoka cijena za pouzdanje agresora u moć oružja, pouzdanje u tradicionalne prijatelje i njihovu političku volju da Srbija i dalje bude brana navodnom germanskom prodoru na istok - Drang nach Osten -, a za nagradu agresor je i dalje mogao raditi na programu velike Srbije i biti žandar na Balkanu. Tijekom rata, rekao je Tonković, bilo je brojnih pokušaja da se stradanje zaustavi, potpisano je više od 500 primirja, a da bi apsurd bio veći, potpisano je i nekoliko planova: Carringtonov, Vens - Owenov, Owen - Stoltenbergov, Plan Kontaktna skupine, Plan Z-4 i održano

niz mirovnih konferencija. Po riječima mr. Tonkovića, sve se ovo odvijalo dok SAD nisu preuzele inicijativu, jer je nesloga i međunarodna konkurencija europskih sila išla na ruku agresora. Kada su snage HVO i Armije BiH počele nezaustavljivo napredovati i stigle pred Banja Luku, kada se vidjelo da su Karadžićeve snage usprkos nadmoći u naoružanju, ipak slabije, a SAD došle u razdoblje priprema za nove izbore, a američka oporba počela dokazivati kako predsjednik Clinton nije ispunio svoja predizborna obećanja u svezi krize na tlu bivše Jugoslavije, tek tada je predsjednik SAD preuzeo inicijativu od europskih država, ističući da je Bosna od bitnog interesa za SAD. Nakon dugotrajnih pregovora, koje je vodio Holbrooke, Karadžić i Mladić su izolirani, a njihovu je ulogu preuzeo predsjednik Srbije Slobodan Milošević. SAD su pozvale predsjednike Hrvatske, BiH i Srbije u Dayton na pregovore o okončanju rata, zatvorene za javnost. Kada se činilo da je vrijeme isteklo bez rezultata, SAD su učinile korak koji je poznat samo sudionicima konferencije, ali je rezultat bio očit: ono što se nije moglo tjednima, postiglo se za jedan vikend - Sporazum je parafiran. Prema ovom Sporazumu, istakao je mr. Tonković, rat prestaje, suverena i međunarodno priznata BiH ostaje cjelovita, ali s dva jaka entiteta - Hrvatsko - Bošnjačkom Federacijom i Republikom Srpskom. Svatko zadržava što je u tom trenutku imao, ali Federacija mora Srbima prepustiti Mrkonjić grad i Šipovo, Ozren... Srbima će pripasti bosanska

Posavina, kao i osvojene bošnjačke enklave u istočnoj Bosni. Goražde će biti povezano koridorom s Federacijom, Sarajevo ostaje cjelovit grad u Federaciji, a Republika Srpska nema izlaz na more.

Na cijelom području se garantiraju sva ljudska i građanska prava i slobode, nacionalna prava, prognani se mogu vratiti svojim kućama, a sve će to garantirati snage NATO-a pod komandom SAD, a uz nazočnost Rusa. Sporazum je parafiran u Daytonu, istakao je mr. Tonković, a bit će potpisan na konferenciji u Parizu 14. prosinca 1995, pri čemu će vjerojatno biti definirani i neki dodatni sporazumi i mehanizmi za sprovođenje potpisanog. Sada kada je Sporazum od približno 150 stranica parafiran, svi žele na svom terenu nekakve konferencije u svezi toga uspjeha.

U sjeni teme „BiH“ odvijala su se još tri pregovora - rekao je predsjednik DSHV-a i to: pregovori između pobunjenih Srba u Hrvatskoj i Hrvatske o mirnoj reintegraciji Baranje, istočne Slavonije i zapadnog Srijema u hrvatski državno pravni sustav, a što je rezultiralo potpisivanjem Temeljnog sporazuma, pregovori oko normalizacije odnosa Hrvatske i SRJ vođeni u Daytonu, a o čemu je po riječima predsjednika Tuđmana postignut aranžman, koji će biti potpisan nakon potpisivanja mirovnog sporazuma o BiH i ukidanja sankcija SRJ, dok se treći pregovori odnose na normalizaciju odnosa BiH i SRJ. Po riječima mr. Bele Tonkovića, sve ovo što se dogodilo, ima veliki utjecaj i na položaj Hrvata u SRJ.

AKTUALNO

Hrvati u Bačkoj, Srijemu i Banatu su izvan područja direktno zahvaćenih ratom, ali su taj rat teško proživljavali jer ih je izravno pogodila nasilna mobilizacija, teror i pritisak od strane ekstremnih došljaka i sankcije. Prestankom rata više se ne može „dobrovoljno“ ratovati, pritisak ljudi koji ne žele živjeti u Hrvatskoj će se smanjiti, ali neće odmah nestati, a i sankcije su suspendirane. Normalizacijom odnosa Hrvatske i SRJ, Hrvati u SRJ dobivaju status nacionalne manjine te se hrvatsko pitanje u SRJ mora početi rješavati i to na razini Ustava. Za sada nema dovoljno jakih mehanizama da se zahtjevi hrvatskog naroda u SRJ ostvare - reguliranje statusa Hrvata na razini Ustava, kulturna autonomija, parlamentarna zastupljenost na svim razinama, proporcionalno sudjelovanje u državnoj administraciji, mogućnost povrat-

ka onih koji to žele, sva ljudska i građanska prava i slobode. Zato je neophodno donijeti novi Ustav koji će ova pitanja rješavati u skladu sa međunarodnim zakonima, a što mora uslijediti.

-Ovo što je gore nabrojano, nećemo ostvariti nekim automatizmom. Ostvarit ćemo samo odlučnom i upornom borbom, demokratskim sredstvima, kojima smo se i do sada služili. Sada nam predstoji faza pregovora, iza kojih mora biti jasna, odlučna i jedinstvena volja naroda. Ne možemo se zadovoljiti kojekakvim sitnim obećanjima. Program DSHV je jasan i mora se popularizirati u narodu. Da bi se sve ovo postiglo, u rad se moraju uključiti i oni koji to do sada nisu smjeli - završio je svoje izlaganje mr. Bela Tonković.

Nazočni su postavljali pitanja iz domena gospodarstva, kulture i informiranja. Na pitanja o pri-

likama i budućnosti gospodarstva odgovarao je Lazo Vojnić Hajduk, predsjednik Subotičke podružnice. Napominjući da se prema tržištu mora organizirati nastupiti, a sama stranka DSHV ima resor za gospodarstvo koji će sve učiniti da se poboljša položaj zemljoradnje. Što se tiče pitanja iz informiranja, rečeno je da su stranke DSHV i DZVM pokrenule inicijativu za osnivanje mreže škola manjinskim jezicima, a uvođenje redakcije na hrvatskom jeziku na Radio Subotici je u tijeku. Konstatirano je da za sve što se treba uraditi, treba jaka volja i podrška naroda, a naš narod to može i zna, jer sve što smo do danas postigli, izborili smo na demokratski i civiliziran način.

Lidija Molzer

32. sjednica subotičke Skupštine

Koncept manjinskih škola

Na 32. sjednici SO Subotica održanoj 21. studenog 1995. godine razmatralo se nekoliko važnih tema. Na dnevnom redu našle su se izmjene i dopune odluke o javnom vodovodu, zaključivanje ugovora o osnivanju Slobodne carinske zone u Subotici, te zaključivanje ugovora o osnivanju deoničarskog društva i imenovanja vršioca dužnosti direktora za upravljanje ovom Zonom. Pored informacija o upisu učenika u prvi razred osnovnih i srednjih škola u ovoj školskoj godini, na dnevnom redu se našla i inicijativa za formiranje mreže škola na mađarskom nastavnom jeziku na teritoriji općine Subotica, kao i informacija o šteti od grada, te obra-

zovanje komisije za davanje prijedloga za naziv ulica i trgova u Subotici.

Na samom početku sjednice, odbornik stranke DZVM- dr. Sespsei Csaba dao je prijedlog da se u razmatranje uvrsti i informacija o posjeti Ministarstva za prostorno planiranje Republike Srbije i stanovite švicarske humanitarne organizacije, jer kako je on istaknuo, o ovoj posjeti odbornici vrlo malo znaju. Tražio je ujedno da se raspravlja o realizaciji odluke odbornika donešene u kolovozu na izvanrednoj sjednici Skupštine, a kojom se regulira smještaj izbjeglih lica na teritoriji subotičke općine. Njegov prijedlog nije usvojen.

Pri razmatranju prve točke dnevnog reda, dopredsjednica općine Stanka Kujundžić imala je niz primjedbi na tekst izmjena i dopuna Odluke o javnom vodovodu. Istakla je da JKP nema pravo bez suglasnosti potrošača priključiti se na nečiju vodovodnu instalaciju, navodeći da ovaj postupak nije u skladu s pravom o obligacijskim odnosima i narušava zajamčeno pravo na osobnu svojinu građana. Istaknula je kako bi bilo neophodno češće očitavati brojila. Odbornici stranke DZVM primjetili su kako JKP vodovod ovim izmjenama i dopunama želi uvesti ljetnju i zimsku tarifu vode, čime cjenik vodovoda počinje ličiti na cjenik

AKTUALNO

Elektrodistribucije, a samim tim se želi monopolistički ponašati pokušavajući građanima nametnuti blok tarifu. Zahtjevali su da se ovaj prijedlog skine s dnevnog reda i stručno doradi. Odgovor na ove diskusije dao je predsjednik Izvršnog odbora SO Subotice Kern Imre predlažući i sam da se prijedlog usaglasi te uvažio primjedbe odbornika DSHV, dok je primjedbe odbornika DZVM odbacio navodeći kako oni, koji obnašaju samostalnu djelatnost, moraju plaćati veću cijenu na utrošenu vodu, te kako vodu treba pretežno koristiti za piće, a ne za privređivanje, što znači da prirodne resurse treba čuvati.

Pošto je većinom glasova ovaj prijedlog skinut s dnevnog reda i vraćen na doradu, razmatran je i usvojen prijedlog odluke o zaključivanju ugovora o osnivanju Slobodne carinske zone „Subotica“. Pri razmatranju odluke o zaključivanju ugovora o osnivanju deoničarskog društva za uspostavljanje Slobodne carinske zone „Subotica“, odbornica DSHV-a gđa. Stanka Kujundžić imala je primjedbe na sam tekst ugovora kao i na pojedine odredbe kojima se regulira pokrivanje gubitaka, raspodjela dobiti, ovlasti direktora... Dr. Sepsei Csaba zahtijevao je da općina kao jedan od osnivača ove zone ima pravo predlagati predsjednika Upravnog odbora, a odbornik Dušan Stipanović iznio je činjenicu da je osnivanje Slobodne carinske zone „Subotica“ pratila neznatna medijska pažnja, te je predložio da se prolongira rok za prijavu osnivača kako bi se i druge privredne organizacije mogle prijaviti kao osnivači. Predsjednik općine Kasza Jozsef rekao je kako je ovaj prijedlog na mjestu, ali da se zbog postupka registriranja Zone rok za prijavu novih osnivača zaključi sa 30. studenim

1995. godine. Nakon primjedbi Agoston Gabriele da su osnivači ravnopravni te se ne može favorizirati SO kao osnivač radi biranja predsjednika Upravnog odbora i mišljenja odbornika Forgoa da onaj tko obezbijedi veći dio kapitala neće dozvoliti u ovom smislu dominaciju SO, predsjedavajući je prijedloge stavio na glasovanje. Usvojeno je da se primjedbe gđe. Stanke Kujundžić na poboljšanje teksta ugovora u cjelosti prihvate, prijedlog dr. Sepseia nije usvojen, a sam, prijedlog odluke o zaključivanju ugovora o osnivanju d. d. za upravljanje Slobodnom zonom „Subotica“ uz prolongiranje roka prijave osnivača na 30.11. 1995. godine usvojeno je većinom glasova. Za vršioca dužnosti direktora dd većinom glasova izabran je Major Janos, saobraćajni inženjer.

Nakon kraće stanke u nastavku sjednice razmatrala se informacija o upisu djece u prve razrede osnovnih i srednjih škola, a mnogima je bilo nejasno što se misli pod stavkom „racionalizacija“. Uz objašnjenje gospodina Franciskovića da racionalizacija ne znači uvijek neko smanjivanje, već može značiti i poboljšanje, te da se u informaciji ne radi o ukidanju nekih škola, kao i to da praćenje pokazatelja i identifikovanje neupisane djece u prvi razred ne spada u isključivu nadležnost škola. Odbornici su informaciju usvojili većinom glasova.

Točka dnevnog reda o pokretanju inicijative za formiranje mreže škola na mađarskom nastavnom jeziku na teritoriji općine Subotica izazvala je diskusiju, koja je protekla u tolerantnom tonu, ali uz naglašenu brigu nekih odbornika da se pokretanjem ove inicijative ide u getoizaciju, da ista neće donijeti poboljšanje, već će samo produbiti razlike, a mog-

la se primjetiti i stara praksa da uvijek netko drugi zna šta je za nekog najbolje. Tako se odbornica Čukvas zapitala otkud tolika hrabrost Inicijativnog odbora da bez konsultacije s roditeljima djece pokreće ovakvu inicijativu, zašto se vraćati u daleku 1956. godinu. Ne vidi perspektivu predloženog projekta te na koncu, gdje da ona upiše svoje dijete u Čantaviru, tvrdeći da se od Čantavira pravi enklava. Na tvrdnje odbornice Mirjane Čukvas, odbornik DZVM Kudlik Gabor je rekao kako se tu radi o inicijativi za osnivanje četiri matične škole koje će imati i svoja isturena odjeljenja, a u Čantaviru, obzirom da postoji potreba za odjeljenjima na srpskom jeziku, oformilo bi se istureno odjeljenje neke matične srpske škole. Nadalje, mađarsko stanovništvo je zainteresirano za mrežu mađarskih škola, tj. uporabu mađarskog nastavnog jezika od vrtića do fakulteta. To je podkrijepio činjenicom da se prijedlog, koji se sada razmatra, temelji na rezultatima ispitivanja javnog mnjenja gdje je na teritoriji Subotice ispitano oko tisuću ispitanika, a na teritoriji Vojvodine 5000. Gotovo 95 postotaka ispitanih građana su mišljenja da je potrebno osnovati mrežu mađarskih škola. Za to su čak i građani srpske nacionalnosti. Kudlik je dalje naveo kako ima osmogodišnjih škola kao što su I. G. Kovačić i Sveti Sava gdje djeca pojedine predmete ne uče na mađarskom jeziku. Da je nivo nastave slab, očitava se na rezultatima kod polaganja prijemnih ispita za srednje škole. Nastavni kadar mora biti stručan. Jedan odbornik je naveo da je činjenica da se zaboravilo pravilno govoriti mađarski, jer se koriste mnogi slovenski izrazi umjesto mađarskih. Smatra kako nema ništa loše u tome da Mađari govore i uče na svom jeziku, jer je za

opstanak Mađara na ovim prostorima to neophodno. Nikome ne smeta da se zna govoriti više jezika, ali prije svega, treba njegovati i učiti maternji jezik - konstatirao je ovaj odbornik.

Tijekom rasprave neki su odbornici ustvrdili da ova tema nije u domenu odlučivanja Skupštine općine, već u domenu Ministarstva prosvete Republike, te da nije pokrenuta na dobar način, jer može dobiti političke predznake. Odbornik Dušan Stipanović smatra da se ovaj problem mora riješiti poboljšanjem kvalitete nastave, te da se na ovaj način formulira prijedlog koji će onda zasigurno biti prihvaćen kod nadležnih institucija, jer osobno smatra da iznijeti prijedlog vodi getoizaciji mađarske djece.

Dr. Sepsei Csaba je istakao da je ova inicijativa pokrenuta, jer SO pokreće izradu programa za školstvo, a osobno smatra da je predloženo rješenje dobro, jer se ono koristi i uvodi u mnoge zemlje Europe.

Odbornik Dudas je istakao da se sada ne donosi odluka već samo pokreće inicijativa, a u njoj ne vidi ništa loše, jer u Rumunjskoj i Slovačkoj funkcioniraju slične mađarske škole, a praksa pokazuje da nema opasnosti od getoizacije. Smatra da je ova inicijativa loše shvaćena, jer Mađari u Vojvodini ne žele čiste mađarske škole, već škole na svom maternjem jeziku. radi ilustracije naveo je da je Mađarska dala manjinama škole na njihovom maternjem jeziku, pa stoga ne vidi zašto bi isto to bilo loše po Mađare u Vojvodini.

U daljoj raspravi odbornica DSHV-a Jelena Prčić je naglasila da DSHV podržava predloženu inicijativu o formiranju mreže škola na mađarskom jeziku, te ujedno smatra da će i hrvatske škole biti uvedene. Napomenula je kako je prirodno što se odbornica Mirja-

na Čukvas brine za školovanje svoga djeteta, pa bi tim prije trebala razumjeti Mađare i Hrvate koji također žele svoju djecu podučavati na maternjem jeziku.

Neki odbornici su smatrali da će škole prostorno biti udaljene od djece, a kada su škole uvođenjem višepartijskog sistema oslobođene ideoloških predznaka neki ne vide zašto kvalitet nastave nazaduje. Odbornik Blaško Gabrić ustvrdio je da mađarska djeca ne znaju dobro srpsko-hrvatski jezik, a to što se tvrdi da ne znaju dobro niti mađarski jezik to je problem roditelja, jer to oni trebaju da ih nauče. Smatra da djecu ne treba odvajati već ih prilagoditi životu multikulture sredine, jer tu žive i ne znaju državni jezik, što on često primjećuje kod zapošljavanja. Raspoloživa novčana sredstva su po njegovom mišljenju mala, te ovo što se predlaže odviše je skupo, a i ukazuje na nečiju namjeru da izazove „Sarajevo“.

Na ove tvrdnje, Kudlik Gabor je rekao da teorija „Sarajeva“ više nije aktualna kao ni jugoslovenizacija. Pojasnio je kako je inicijativa u skladu sa Zakonom o školstvu, napominjući da su na Kosovu sačinjene paralelne škole, dok Mađari žele unutar zakona regulirati svoje obrazovanje. Kudlik je svoje riječi upotpunio zahtjevom upućenim prijetnom diskutantu da dozvoli da sami Mađari kažu što to u školstvu po njih ne valja, a ne da o tome drugi daju svoj sud i nameću svoja rješenja.

Odbornica DSHV-a Stanka Kujundžić potvrdila je da će ova inicijativa biti upućena Ministarstvu za prosvetu i kulturu, pa i šire, da je ista u skladu sa zakonom, a sama društvena sredina dovoljno je zrela da se jedna ovakva inicijativa može pokrenuti. Ujedno je dala prijedlog da se ova inicijativa proširi i na druge na-

cionalne manjine.

Odbornik Mojzes Antal se osvrnuo na svoj dugogodišnji prosvjetni rad, navodeći da je anketirajući roditelje i nastavnike ustanovio da su oni svi za formiranje mreže mađarskih škola. Istaknuo je potrebu za uvažavanjem vjerskih potreba stanovništva kod određivanja vjerskih praznika, kao i to da nastavnici treba znati oba jezika, a pokretanje ove inicijative smatra dobrom prilikom za očuvanje identiteta mađarskog naroda.

Predsjedavajući Kasza Jozsef zaključio je raspravu, te stavio prijedlog na glasovanje. Odbornici su većinom glasova prihvatili pokretanje inicijative za formiranje mreže škola na mađarskom jeziku na teritoriji općine Subotica i to za osnovne škole: I. L. Ribar, Ivan Goran Kovačić, Miloš Crnjanski i VIII vojvođansku udarnu brigadu. Prijedlog je usvojen sa dopunom dopredsjednice Kujundžić da se u predloženu inicijativu ugrađuju i obuhvaćaju - pored mađarske - i ostale nacionalne manjine na teritoriji općine Subotica.

Lidija Molzer

.....

**Radost, mladost
i smijeh, svim
članovima i svim
ljudima na svijetu.
Sretan Božić i
Nova godina -
Mladež DSHV-a.**

U povodu 10. prosinca - Svjetskog dana ljudskih prava

I PRAVA MANJINSKIH NACIONALNIH KOLEKTIVITETA SU LJUDSKA PRAVA

U počast Opće deklaracije o ljudskim pravima donijete 10. prosinca 1948. godine u Ujedinjenim narodima, slavi se svake godine Dan ljudskih prava.

Druga polovica dvadesetog stoljeća obilježena je svakako ovim, može se reći zasada najvećim dostignućem u pravcu poštivanja osobnosti i individue, a što su negirali svi autokratski sistemi u povijesti.

Iz Deklaracije su tijekom godina proizišle desetine međunarodnih ugovora i sporazuma od kojih su većina ratificirana i u nas.

Svakako je važno spomenuti da je na globalnom planu „korpa ljudskih prava“ iz Helsinkija odlučujuće utjecala na rušenje istočno evropskih diktatura i dolazak pluralističkog i otvorenog društva i u nas, politički slobodnog i sa tržišnom privredom i privatizacijom vlasništva, što je još dobrobrano u poveljama u svim zemljama tranzicije.

Sa našeg aspekta želimo

posebno naznačiti da pokraj svih dobro znanih osobnih prava koja inače čovjek stječe rođenjem i koja su zagarantirana označenim aktima, postoje i neka još nezagarantirana a prirodna prava nacionalnih kolektiviteta tamo gdje su u manjini. To bi svakako bilo pravo na manjinsku samoupravu u svim mjestima i krajevima gdje je ta manjina u većini, a pravo na kulturnu autonomiju svakom pojedincu tog manjinskog kolektiviteta gdje se nalazio unutar većinskog naroda.

U to bi dakako spadalo pravo na izobrazbu na svom jeziku, od dječjih vrtića do visoke spreme, puna sloboda medija uključujući i kazalište s vlastitim odabirom osoblja i repertoara, nadalje pravo na osnivanje ustanova socijalnog tipa za osobe trećeg životnog doba, a sve to uz nedodirljivo pravo ispovjedanja svoje vjere i pravo na punu suradnju sa Crkvom u svim pitanjima zajedničkog djelovanja na dobrobit čovjeka.

Smatramo da se ovi naši

zahtjevi, kao stečevina civilizacije i suvremenog pogleda na organizaciju društva u cjelini moraju zagarantirati najvišim državnim propisima zemlje u kojoj živimo, želi li ona puni dignitet u svjetskoj zajednici.

Pri tome je potpuno nevažan odabir teritorijalne autonomije odnosno njene vrste i kvalitete, iako nemamo ništa protiv stvarnog postojanja iste i njenog jačanja onako kako je to međunarodna zajednica zamislila. Prava nacionalnog manjinskog kolektiviteta su prirodna prava, možda na prvi pogled u koliziji s idealom civilne države, ali duboko usađena u kolektivnu svijest svakog pripadnika grupacije sa svim arhetipovima i mitovima ovih zajednica koji ih održavaju u dobroj duševnoj kondiciji nasuprot brojnim izazovima i pritiscima većinskog življa unutar jedne države sa počesto nepodnošljivim majoritetom u svim porama života.

Milivoj Prčić

Pozivnica

Šradčno vas pozivamo na svečano otvaranje izložbe dječjih radova pod nazivom „SVIM NA ZEMLJI MIR, VESELJE...“

U subotu, 23.12. 1995. u 10 sati u svečanoj sali Gradske biblioteke.

Izložba je postavljena u čitaonici Dječjeg odjeljenja od 23. 12. 1995. do 10. 01.

1996. godine

HKC „Bunjevačko kolo“

Interview: Aleksandar Skenderović o sporazumu o mirnoj reintegraciji, sukcesiji, položaju Hrvata u Vojvodini i izborima za Hrvate u dijaspori

SPORAZUM O MIRNOJ REINTEGRACIJI JE SPAS ZA HRVATE IZ VOJVODINE

Aleksandar Skenderović, pravnik, naš je zemljak i kao najbliži suradnik naše stranke predstavlja onu, kako sam kaže, temeljnu vezu između Hrvata koji danas žive u SRJ i Hrvatske, odnosno institucija hrvatskih vlasti. Danas živi i radi u Zagrebu, u visokim institucijama izvršne vlasti i sa svoje strane kao kompetentna osoba pomaže ljudima koji su samovoljno ili pod prisilom morali otići iz Vojvodine i koji su došli i nastanili se u Hrvatskoj. Sređivanje državljanstva i ostalih papira za dolazak u Hrvatsku, te drugi imovinsko - pravni poslovi osnovna su zadaća čovjeka koji se radi rješavanja problema Hrvata iz Vojvodine počeo baviti političkim i diplomatskim poslovima. Teme razgovora nezaobilazno su bile položaj Hrvata u SRJ, te tijek i rezultati izbora za zastupnike u zastupničkom domu za koje je glasovala hrvatska dijaspora, u kojima su Hrvati iz Srbije i Crne Gore ostali bez svog predstavnika.

* Kakvi su problemi vezani uz položaj i problematiku Hrvata u Vojvodini, kakvi su oni danas, posebice nakon „Oluje“, a što očekujete u budućnosti?

- Trenutno je u Vojvodini stanje iščekivanja. Svi mi, koji smo vezani za ovaj prostor, sada iščekujemo kako će se nešto definitivno prelomiti i kako će nastupiti vrijeme olakšanja. Jednako tako i Hrvati u Vojvodini očekuju u narednom razdoblju izvjesno olakšanje. Ako pogledamo da su

ovom zadnjom rezolucijom VS-a suspendirane (i to samo djelomično), ali ne i ukinute sankcije, onda možemo već reći kako je danas neki bolji život za nas izgledniji nego jučer. Što se tiče samih vojvođanskih Hrvata vrlo je dragocjena činjenica što je potpisan Temeljni sporazum o mirnoj reintegraciji Slavonije, Baranje i zapadnog Srijema, jer smo se plašili da bi ponovo moglo doći do novog naglog odljeva srpskih ekstremista koji djeluju na tom području, a koji bi prešli u Vojvodinu, jer je poznato da su našim ljudima najviše briga zadržavali ekstremni srpski elementi koji su došli iz Hrvatske. U tom smislu, vrlo je dragocjeno bilo i „Saopštenje Srba starosjedelaca“ u kojem je izraženo sasvim drugačije raspoloženje u odnosu na ove ekstremne Srbe koji dolaze u Vojvodinu. Mi se, dakle, nadamo da neće doći do pogoršanja jer se uspio zaključiti Temeljni sporazum o mirnoj reintegraciji. Ako se još konačno i potpišu međudržavni ugovori o miru na ovim prostorima, izvjesno je da će vrlo skoro doći do međusobnog priznavanja svih država koje su nastale raspadom bivše SFRJ. Tim bi se mogao uspostaviti i normalni protok informacija, ljudi, normalni promet sredstava...

* Što će se konkretno promijeniti u odnosu na Hrvate koji su izbjegli iz Vojvodine?

-Na žalost, mislim da se u statusu Hrvata, koji su izbjegli iz Vojvodine, neće ništa bitnije

promijeniti. Postavlja se pitanje što znači termin „izbjegli Hrvati iz Vojvodine“? Malo je onih koji bi po međunarodnom konvencijama, pa i internom pravu imali status izbjeglica. To su u najvećem dijelu preseljenici koji su se - pod pritiskom - ipak preselili. Velikoj većini se s pravne strane gledano ne bi mogla pobijati valjanost ugovora o razmjeni nekretnina. Probleme onih, koji su stvarno izišli pod terorom, morali bismo stvarno rješavati u sukcesiji - dakle, to pitanje bi trebalo ukalkulirati u pitanje naknade štete.

* Može li sukcesija na kraju zadovoljiti sve strane?

- To je dugi proces u kojem moraju postojati međunarodne arbitraže. Nikada ni jedna međunarodna arbitraža nije donijela rješenja koja bi bila apsolutno pravedna i zadovoljila sve zainteresirane strane. Kao i kod ovog mirovnog ugovora koji će, nadajmo se, biti potpisan, u kojem se išlo na kompromise, tako će se, na žalost, i prilikom rješavanja sukcesije ići na određene kompromise. Ipak smatram da će najvažniji biti način kako će se postaviti ljudi koji će s naše strane biti u tim komisijama i koji će zastupati Hrvatsku i interese svih Hrvata. Tu će trebati mnogo stručnosti i možda još više umješnosti.

* Ne čini li Vam se da je svjetska zajednica nakon Daytonu ipak prešutno prešla preko problema i rješavanja statusa manjinskih prava u Srbiji?

KALENDAR DEMOKRATSKO

SIJEČANJ

- P 1 NOVA GODINA
U 2 Bazilije, Grgur
S 3 Anastazija Srijemska, Cvijeta
Č 4 Angela F.
P 5 Emilijan, Miljenko
S 6 BOGOJAVLJENJE
N 7 KRŠTENJE ISUSOVO
P 8 Severin, Teofil
U 9 Julijan, Miodrag, Živko
S 10 Dobroslav, Dobriša
Č 11 Neven, Honorat
P 12 Ernest, Tatjana
S 13 Veseljko, Radoslav
N 14 2. KROZ GOD., Feliks, Srećko
P 15 Pavao pustinjač, Anastazija
U 16 Marcel, Oton, Mislav
S 17 Antun opat, Lavoslav
Č 18 Priska, Margareta
P 19 Mario, Ljiljana
S 20 Fabijan i Sebastijan
N 21 3. KR. G., Agneza, Janja
P 22 Vinko, Irena, Anastazija
U 23 Ema, Milka, Vera
S 24 Franjo Saleški, Bogoslav
Č 25 Obraćenje sv. Pavla
P 26 Timotej, Tit
S 27 Anđela Merici, Živko
N 28 4. KROZ GOD., Toma Akvinski
P 29 Valerije, Zdeslav
U 30 Martina, Gordana
S 31 Ivan Bosko, Vanja, Marcela

VELJAČA

- Č 1 Sever, Brigita, Miroslav
P 2 SVIJEĆNICA, Marijan
S 3 Blaž, Vlaho, Tripun
N 4 5. KROZ GOD., Andrija K.
P 5 Agata, Jagoda, Goran
U 6 Pavao Miki i dr., Dora
S 7 Rikard, Držislav
Č 8 Jeronim, Jerko, Mladen
P 9 Apolonija, Sunčana
S 10 Spomen Kardinala Stepinca
N 11 6. KROZ GOD., Gospa Lurdska
P 12 Damjan, Zvonimir
U 13 Katarina R.
S 14 Valentin, Zdavko
Č 15 Klaudije, Vitomir
P 16 Julijana, Miljenko
S 17 Sedam osniv. reda BDM, Darko
N 18 7. KROZ GOD., Šimun, Bernardica
P 19 Ratko, Blago
U 20 Leon, Lav, Lea
S 21 Pepelnica (post!), Petar D., Damir
Č 22 Katedrala sv. Petra, Tvrtko
P 23 Grozdan
S 24 Goran, Modest
N 25 1. KORIZMENA, Hrvoje
P 26 Aleksandar, Sandra, Branimir
U 27 Gabrijel, Tugomil
S 28 Roman, Bogoljub
Č 29 Prijestupni dan

OŽUJAK

- P 1 Albin, Jadranka
S 2 Lucije, Iskra
N 3 2. KORIZM., Marin, Kamilo
P 4 Kazimir, Eugen
U 5 Vedran
S 6 Viktor, Zvezdana
Č 7 Perpetua i Felicitia
P 8 Ivan od Boga
S 9 Franciska Rimska
N 10 3. KORIZMENA, Emil, Krunoslav
P 11 Tvrtko, Kandid
U 12 Bernard, Budislav
S 13 Rozalija, Kristina
Č 14 Matilda, Borislava
P 15 Veljko
S 16 Smiljan, Hrvoje
N 17 4. KORIZMENA, Patrik, Domagoj
P 18 Ćiril Jeruzalemski, Ćiro
U 19 JOSIP zaručnik BDM
S 20 Dionizije, Vladislav
Č 21 Vesna, Serapion
P 22 Oktavijan, Kristijan
S 23 Oton, Jasna, Dražen
N 24 5. KORIZMENA, Latin, Simon
P 25 BLAGOVIJEST, Maja
U 26 Enamuel, Tekla
S 27 Lidija, Lada
Č 28 Priska, Sonja, Nada
P 29 Bertold, Jana
S 30 Kvirin, Vlatko
N 31 CVJETNICA, Benjamin, Amos

SRPANJ

- P 1 Aron, Šimun, Predrag
U 2 Oton, Ostoja, Višnja
S 3 Toma apostol
Č 4 Elizabeta Portugalska, Elza
P 5 Ćiril i Metod
S 6 Marija Goretti
N 7 14. KROZ GOD., Vilko
P 8 Hadrijan, Eugen, Deno
U 9 Leticija
S 10 Ljubica, Veronika
Č 11 Benedikt opat
P 12 Mohor, Mislav
S 13 Majka Božija Bistrička
N 14 15. KROZ GOD., Miroslav
P 15 Bono, Benaventura
U 16 Gospa Karmelska, Karmela
S 17 Aleksije, Branko
Č 18 Fridirik, Natko
P 19 Alojzije, Vjekoslav
S 20 Ilija prorok
N 21 16. KROZ GOD., Danijel
P 22 Marija Magdalena
U 23 Brigita, Apolinar
S 24 Kristina, Mirjana
Č 25 Jakov St., Kristofor
P 26 Joakim i Ana
S 27 Klement Ohridski
N 28 17. KROZ GOD., Nazarije i Celsa
P 29 Irinej, Mirko
U 30 Petar Krizolog, Anđa
S 31 Ignacije Lojolski, Vatroslav

KOLOVOZ

- Č 1 Vjera, Nada, Alfons
P 2 Gospa od Anđela
S 3 Augustin Kažotić
N 4 18. KROZ G., Ivan Vainney
P 5 Snježna Gospa
U 6 Preobraženje Gospodnje, Predrag
S 7 Siksto papa, Albert
Č 8 Dominik, Nedjeljko
P 9 Roman, Tvrtko
S 10 Lovro dakon, Laura
N 11 19. KROZ GOD., Klara, Jasna
P 12 Anicet, Veselka
U 13 Ivan Berchmans
S 14 Maksimilijan Kolbe
Č 15 VELIKA GOSPA
P 16 Stjepan kralj, Rok
S 17 Hijacint, Miron
N 18 20. KROZ GOD., Jelena Križarica
P 19 Ivan Eudes, Ljudevit
U 20 Bernard, Samuel, Branko
S 21 Pio X, Zdenko
Č 22 Marija Kraljica
P 23 Ruža Limska, Zdenko
S 24 Bartolomej opat
N 25 21. KROZ GOD., Ljudevit kralj
P 26 Jadranko, Rufin
U 27 Monika, Časlav
S 28 Augustin, Gustav
Č 29 Glavosjek Ivana Krstitelja, Ivanka
P 30 Gaudeancija, Radoslava
S 31 Rajmund, Željko

RUJAN

- N 1 22. KROZ G., Branimir, Tamara
P 2 Kalista, Divna
U 3 Grgur Veliki, Gordana
S 4 Ruža Vit., Dunja
Č 5 Lovro, Borko, Roman
P 6 Boris, Davor
S 7 Marko Križevčanin
N 8 MALA GOSPA, Maja, Hadrijan
P 9 Petar Klaver, Strahimir
U 10 Nikola Tolentinski, Pulherija
S 11 Hijacint, Miljenko
Č 12 IME MARIJINO, Dubravko
P 13 Ivan Zlatousti
S 14 Uzvišenje sv. Križa
N 15 24. KROZ GOD., Žalosna Gospa
P 16 Komelije, Ciprijan
U 17 Rane sv. Franje, Robert Belamin
S 18 Josip Kupertinski, Sanja
Č 19 Suzana, Željko, Emilija
P 20 Svjetlana
S 21 Matej apostol
N 22 25. KROZ GOD., Mauricije
P 23 Lino papa
U 24 Gospa od Otkupljenja, Mercedes
S 25 Zlata, Aurelije
Č 26 Kuzma i Damijan
P 27 Vinko Paulski
S 28 Vjenceslav, Veco
N 29 26. KR. G., Mihael, Gabrijel i Rafael
P 30 Jeronim, Jerko

AVEZA HRVATA U VOJVODINI

TRAVANJ

- P 1 Hugo, Teodora, Božica
U 2 Franjo Paulski, Dragoljub
S 3 Rikard, Cvijeta
Č 4 **VELIKI ČETVRTAK**, Izidor
P 5 **VELIKI PETAK** (post i nemra)
S 6 **VELIKA SUBOTA**, Rajko
N 7 **USKRS**, Ivan S., Herman
P 8 Uskrsni ponedjeljak, Dionizije
U 9 Marija Kleofina, Demetrije
S 10 Ezekijel, Sunčica
Č 11 Stanislav, Radmila
P 12 Julije Viktor, Davorka
S 13 Martin I. papa, Ida
N 14 **2. USKRSNA (Bijela)**, Tiberije
P 15 Anastazija, Bosiljka
U 16 Josip Benedikt Labre, Bernardica
S 17 Rudolf, Robert
Č 18 Ekaterije, Amadej
P 19 Konrad, Ema
S 20 Marcijan, Bogoljub
N 21 **3. USKRSNA**, Amzelmo, Goran
P 22 Soter i Kajo, Teodor
U 23 Juraj, Duro, Durica, Jure
S 24 Fidelis, Vjeran
Č 25 Marko evanđelist, Maroje
P 26 Kletio, Marcelin
S 27 Ozana Kotorska
N 28 **4. USKRSNA**, Petar Chanel
P 29 Katarina Sijenska
U 30 Pio V. papa, Marijan

SVIBANJ

- S 1 Josip radnik
Č 2 Atanazije, Boris
P 3 Filip i Jakov, Mladen
S 4 Florijan, Cvjetko
N 5 **5. USKRSNA**, Maksim, Mira
P 6 Dominik Savio, Dinko
U 7 Dujam, Duško Ivan, Petar
S 8 Marija Posrednica
Č 9 Mima, Herman
P 10 Gospa Trsatska
S 11 Franjo Hieronymo
N 12 **6. USKRSNA**, Leopold Mandić
P 13 Ema, Vjerko
U 14 Marija Apostol, Matko, Justa
S 15 Solinski mučenici, Sonja
Č 16 **SPASOVO (UZASAŠ.)**, Ivan Nep.
P 17 Paskal, Paško, Bruno
S 18 Ivan I papa
N 19 **7. USKRSNA**, Celestin, Rajko
P 20 Bernardin, Zvezdan
U 21 Andrija Bobola, Dubravka
S 22 Helena, Jagoda, Renata
Č 23 Dezidrije, Željko
P 24 Marija Pomoćnica, Suzana
S 25 Beda Časni, Grgur VII
N 26 **DUBROVI**, Filip Nedi
P 27 Marija Majka Crkve, Augustin C.
U 28 Vilim, Velimir
S 29 Ervin, Većeslav, Maksimilijan
Č 30 Ivana Arška, Srećko
P 31 Pohod BDM, Vladimir

LIPANJ

- S 1 Justin, Mladen
N 2 **PRESVITO TROJSTVO**
P 3 Karlo Lwanga i drugovi
U 4 Kvirin Sisački, Predrag
S 5 Valerije, Darinka
Č 6 **THILOVO**, Norbert, Neda
P 7 Robert, Radoslav
S 8 Žarko, Vilim
N 9 **10. KROZ GOD.**, Elna, Ranko
P 10 Margareta, Biserka
U 11 Barnaba ap., Borna, Borka
S 12 Ivan Fakundo, Bosiljka
Č 13 Antun Padovski, Antonija
P 14 Srce Isusovo, Rufin, Elizej
S 15 Srce Marijino, Vid, Modest
N 16 **11. KROZ G.**, Franjo Regis
P 17 Laura, Nevenka
U 18 Marko i Marcelijan
S 19 Ramuldo, Rajka, Ljubomir
Č 20 Silverije, Goran
P 21 Alojzije, Vjekoslav
S 22 Toma Morus
N 23 **12. KROZ G.**, Sabunija, Josip C.
P 24 Rođenje Ivana Krstitelja
U 25 Vilim, Henrik, Adalbert
S 26 Ivan i Pavao
Č 27 Ćiril Aleksandrijski, Ladislav Ug.
P 28 Irinej, Mirko
S 29 **PETAR I PAVAO**, Krešimir
N 30 **13. KROZ G.**, Rimski prvomuć.

LISTOPAD

- U 1 Terezija od Djeteta Isusa
S 2 Anđeli čuvari, Anđela
Č 3 Kandida, Maksimilijan
P 4 Franjo Asiški, Franka
S 5 Flavijan, Miodrag
N 6 **27. KR. G.**, Bruno, Fides, Verica
P 7 BDM od Kumice, Rozario
U 8 Šimun, Benedikta
S 9 Dionizije, Ivan Leonardi
Č 10 Franjo Borgia, Danijel, Danko
P 11 Emilijan, Milan
S 12 Serafin, Makso
N 13 **28. KROZ GOD.**, Eduard, Edo
P 14 Kalist papa, Divko, Krasna
U 15 Terezija Avilaska, Režika
S 16 Margareta, Hedviga
Č 17 Ignacije Antijohijski, Vatroslav
P 18 Luka evanđelist
S 19 Pavao od Križa
N 20 **29. KROZ GOD.**, Irena, Miroslav
P 21 Uršula, Zvezdan
U 22 Dražen, Marija Saloma
S 23 Ivan Kapistran
Č 24 Antun M. Claret, Jaroslav
P 25 Katarina Kotromanić
S 26 Dimitrije, Dmitar, Zvonko
N 27 **30. KROZ GOD.**, Sabina
P 28 Šimun i Juda Tadej
U 29 Narcis, Donat, Darko, Ida
S 30 Alfons Rodrigez, Marcel
Č 31 Wolfgang, Vuk

STUDENI

- P 1 **SVI SVETI**, Svetislav, Sveto
S 2 Dušni dan, Dušica, Duško
N 3 **31. KR. G.**, Martin Porrex, Silvija
P 4 Karlo Boromejski, Dragutin
U 5 Mirko, Emerik
S 6 Leonard, Vedran
Č 7 Anđelko, Zdenka
P 8 Gracija Kotorska, Bogdan
S 9 Teodor
N 10 **32. KR. G.**, Leon V., Lav, Lavoslav
P 11 Martin biskup
U 12 Jozefat, Emilijan, Milan
S 13 Stanislav, Stanko
Č 14 Nikola Tavellić
P 15 Albert Veliki
S 16 Margareta
N 17 **33. KR. GOD.**, Elizabeta Ugarska
P 18 Posveta bazilike Sv. Petra i Pavla
U 19 Krispin, Severin
S 20 Feliks Volois, Srećko, Edmund
Č 21 Prikazanje BDM
P 22 Cecilija, Cilika
S 23 Klement, Milivoj
N 24 **KRIST KRALJ**, Krišvan
P 25 Katarina Aleksandrijska
U 26 Leonard, Dubravko
S 27 Virgilije, Velimir
Č 28 Jakov Markijski, Držislav
P 29 Svjetlana, Vlasta
S 30 Andrija apostol, Hrvoslav

PROSINAC

- N 1 **1. DOŠAŠĆA**, Božena, Natalija
P 2 Bilijana, Silvana
U 3 Franjo Ksaverski, Klaudije
S 4 Ivan Damaščanski
Č 5 Kristina, Savka
P 6 Nikola biskup
S 7 Ambrozije, Dobroslav
N 8 **2. DOŠAŠĆA**, Bergr. rač. BDM
P 9 Valerija, Zdravka
U 10 Gospa Loretska, Julija
S 11 Danijel prorok
Č 12 Ivan Franciska Chantal
P 13 Lucija, Jasna, Svjetlana
S 14 Ivan od Križa
N 15 **3. DOŠAŠĆA**, Irinej, Darija
P 16 Albina, Zorka
U 17 Lazar, Florijan
S 18 Gracijan, Bazilijan
Č 19 Urban, Božica
P 20 Amon, Eugen
S 21 Petar Kanizije, Suježana
N 22 **4. DOŠAŠĆA**, Humorat, Časlav
P 23 Ivan Kentijski, Viktorija
U 24 Badnjak, Adam i Eva
S 25 **BOŽIC**, Anastazija, Božidar
Č 26 Stjepan, Krunoslav
P 27 Ivan apostol i evanđelist
S 28 Nevina dječica, Mladen
N 29 **SV. OBITELJ**, Toma B., David
P 30 Sabiu, Liberije, Trpimir
U 31 Silvester I papa, Silvije, Goran

- Kada sam rekao da su sankcije djelomično suspendirane, a ne i ukinute, izrekao sam na neki način nadu i mišljenje koje prevladava u diplomaciji uopće, kako SRJ sankcije neće biti ukinute sve dok se ne rješe i ta temeljna manjinska pitanja u SR Jugoslaviji. Ovaj prvi korak predstavlja tek otpuštanje po pitanju sankcija kako bi se riješila mirna reintegracija još uvijek okupiranih područja Hrvatske i kako bi se riješilo pitanje Bosne i Hercegovine. Drugi dio, koji SRJ mora ispuniti, vezan je uz pitanje nacionalnih manjina u Srbiji i Crnoj Gori.

* Može li se uopće govoriti o nekoj budućnosti Hrvata u SRJ nakon završetka rata?

- Osobno smatram da može, jer Hrvati u Vojvodini još uvijek nisu sustavno fizički istrebljivani, kao primjerice u zapadnoj Bosni ili bosanskoj Posavini. U Vojvodini je bilo pritisaka i šikaniranja, pojedinačnih ubojstava, ali organiziranog fizičkog istrebljivanja nije bilo. Meni osobno je žao što su se mnogi Hrvati iz Vojvodine zanosili iluzijom kako će im biti mnogo bolje nakon dolaska u Hrvatsku. Nakon razočarenja mnogi su počeli govoriti protiv Hrvatske, a ja tim ljudima znam kazati kako su se prilikom dolaska pogrešno vodili vlastitim iluzijama. Iz razloga što su zanemarili nekoliko činjenica koje su vrlo bitne - Trećina Hrvatske je doista porušena, Hrvatska ima i skrbi o velikom broju vlastitih prognanika i izbjeglica iz BiH i Vojvodine, te uslijed ratne agresije zadnjih je godina gospodarski i socijalno prilično osiromašena. I kako onda očekivati da će neki koji dolaze iz drugih dijelova bivše Jugoslavije, istina pod pritiskom, imati prioritet u odnosu na građane Hrvatske. Oni moraju, na žalost, dijeliti i ekonomsku i socijalnu sudbinu

svih hrvatskih građana. Da bi se njihovi problemi mogli rješavati, Hrvatska mora imati ekipe psihologa, psihijataru koji bi sustavno radili s tim ljudima kako bi se oni mogli uklopiti u ovu sredinu.

* Čuli ste za popise imovine koji se vrše u SRJ i situacije u kojima se oštećuje imovina Hrvata koju su izbjegli Srbi dobili u zamjenu, a sve u cilju nekog naknadnog obeštećivanja?

- To će sve trebati ukalkulirati u proces sukcesije, a za pravedno rješenje trebat će mnogo mudrosti i političke volje.

* Znači li to da će se pitanje sukcesije u prvo vrijeme odvojiti od pitanja naknade ratne štete?

- Tu se postavlja pitanje što je, u stvari, sukcesija? Da li je to samo priznanje kako bivša Jugoslavija nema samo jednog pravnog sljednika nego su sve države, koje su nastale nakon raspada bivše SFRJ, pravni sljednici? Kada međunarodna zajednica sve pravne sljednike prizna kao jednake, tada će se između njih moći postaviti i pitanje naknade šteta i svega ostalog.

* Kako će se regulirati protok ljudi i roba u budućnosti, o kojem se već dosta govori, obzirom na sve što se dogodilo u posljednje četiri godine?

- Manje roba, a više ljudi. Hrvatska je temeljem svojih zakona i na principu humanosti donijela Zakon o oprostima, ali se usprkos tom Zakonu postavlja i jedno drugo pitanje: Hrvatska može oprostiti nekome tko nije s puškom u ruci okrvavio ruke. Ali, ako je osoba otišla i odbjegli iz Hrvatske i ako je ta osoba svom susjedu zapalila kuću, pitanje je hoće li mu taj susjed ikada oprostiti i hoće li ga on amnestirati. Kada se sutra otvore granice i putevi, smatram kako takve osobe neće imati „tri čiste“ se vratiti. Procjena je kako će se od svih srba koji su odbjegli vratiti tek pet do deset odsto iz razloga koje sam naveo.

* Kako ste zadovoljni rezultatima izbora za Zastupnički dom Sabora RH na listama za koje je glasovala dijaspora, obzirom na Hrvate, koji kao nacionalne manjine žive u drugim državama, posebice u SRJ?

- Poznato je da je HDZ kao najjača stranka u RH od ukupno 127 mjesta u Zastupničkom domu Sabora dobila 75 zastupničkih mjesta, što predstavlja natpolovičnu većinu. HDZ je ovu većinu dobio, između ostalog, zahvaljujući kandidatima s tzv. posebne liste. Naime, zadnjom izmjenom Izbornog zakona ustanovljena je tzv. posebna lista od 12 zastupnika, koje su mogli birati samo hrvatski državljani koji imaju prebivalište izvan Hrvatske. Politički gledano, ova je lista trebala pokazati da je država Hrvatska država svih Hrvata, bez obzira gdje žive. To su, dakle, trebali biti predstavnici u hrvatskom Saboru - Hrvata iz iseljeničtva, Hrvata iz BiH i Hrvata koji kao na-

cionalne manjine žive u drugim državama.

* Ipak, tijek događanja je bio nešto drugačiji?

- Bilo je malo vremena da bi sve navedene grupe Hrvata, koji žive izvan Hrvatske, mogle koordinirano načiniti zajedničku listu kandidata za ovu posebnu listu. Mogu kazati da smo mi Hrvati iz Vojvodine pravovremeno reagirali. Naime, onog trenutka kad smo doznali da je Sabor RH prije samoraspuštanja donio u tom pravcu izmjenu Izbornog zakona, pismeno smo se obratili glavnom tajniku HDZ-a Zlatku Čanjugi i izrazili veliko zadovoljstvo što je u tom smislu izmjenjen Izborni zakon, te izrazili veliku zainteresiranost da i mi imamo svog predstavnika u Saboru RH. Smatrali smo da zastupnički mandati s ove liste moraju biti ravnomjerno raspoređeni među svim Hrvatima koji žive izvan Hrvatske, dakle, među Hrvatima u iseljeništvu, Hrvatima u BiH i Hrvatima koji kao nacionalne manjine žive u Srbiji i Crnoj Gori, a najviše u Vojvodini. Smatrali smo da bi i nama trebao pripasti barem jedan mandat.

* Jeste li u kontaktima s Glavnim tajništvom HDZ-a predložili u tom smislu i neke svoje kandidate?

- Budući da nismo mogli doći do glavnog tajnika gospodina Čanjuge, govorili smo s g. Nedićem Matićem, tajnikom za unutrašnju politiku u Glavnom tajništvu HDZ-a. Nakon dogovora, pismeno je predložen jedan kandidat za zastupnika i jedan za zamjenika zastupnika za posebnu listu. Ovdje treba naglasiti dvije stvari: prvo, odlučeno je da naši kandidati za zastupnika i zamjenika budu upravo na posebnoj listi HDZ-a jer smo smatrali da na taj način imamo najviše izgleda za uspjeh. Nadalje, iz

političkih razloga nismo za kandidate predložili osobe koje žive u Vojvodini - to bi, naime, bilo političko samoubojstvo za te ljude, nego smo predložili osobe koje su podrijetlom iz Vojvodine, a žive u Hrvatskoj, a koje su rodbinski tijesno povezane s ljudima koji žive u Vojvodini i namjeravaju tamo ostati i osobe koje su bliski suradnici s političkim vrhom Hrvata u Vojvodini. Predloženi kandidati mogu govoriti i u ime Hrvata u Mađarskoj i Rumunjskoj, budući da su među njima poznati i poznaju prilike i probleme Hrvata u tim zemljama.

* I, kako su na kraju prošli Vaši kandidati?

- Na žalost, nisu dospjeli do Sabora. Naime, osoba koja je bila predložena za zamjenika zastupnika, uopće nije stavljena na listu, a osoba, koja je bila predložena za kandidata za zastupnika, stavljena je na listu kao kandidat za zamjenika zastupnika. Ipak smo se nadali da će barem osoba koja je na listu stavljena kao kandidat za zastupnika zamjenika ući u Sabor, jer je bila stavljena kao zamjenik kandidata za zastupnika Marijana Petrovića koji je postao ministar, te kao takav ne može istovremeno biti i zastupnik u Saboru. Međutim, kad je trebalo odlučiti tko će ući u Sabor umjesto gospodina Petrovića, Predsjedništvo HDZ-a odlučilo je da u Sabor uđe osoba koja na izbornoj listi nije bila kandidat za zamjenika g. Petroviću, čime je naš kandidat otpao.

* Današnji izgled liste zastupnika za koje je glasovala dijaspora nije zadovoljio Hrvate u Vojvodini?

- Površnom analizom zastupnika koji su s posebne liste ušli u Sabor RH, zaključili smo da je u Sabor s ove posebne liste ušlo šest osoba podrijetlom s područja BiH - bilo da još uvijek tamo imaju

prebivalište, bilo da im je prebivalište u RH, odnosno u iseljeništvu, te šest osoba koje su još uvijek u iseljeništvu ili su u Hrvatskoj kao povratnici. Ono što je za nas najbitnije, ni jedna osoba nije ušla u Sabor kao pripadnik hrvatskog naroda koji kao nacionalne manjine žive u drugim državama, a tih Hrvata zajedno ima nešto oko 300.000.

* I što sada?

- Ništa. Možemo samo izraziti svoje žaljenje da se posebna lista, koja je trebala predstavljati sve Hrvate izvan Hrvatske, pretvorila u kombinaciju hercegobosansko-iseljeničke liste, a Hrvati koji kao nacionalne manjine žive u drugim zemljama bit će i nadalje slabo ili nikako tretirani u Saboru RH. Osobno ovdje moram posebno naglasiti da će pitanje i problemi Hrvata Vojvodine, kojima i sam po rođenju pripadam, opet teško prodirati u Sabor RH.

Vesna Kljajić
Dražan Boroš

Svim čitateljima i ljudima dobre volje, sve najljepše za Božićne i Novogodišnje blagdane želi redakcija "Glasa ravnice".

OPĆA DEKLARACIJA O PRAVIMA ČOVJEKA (1948)

Uvod

Pošto je priznavanje urođenog dostojanstva i jednakih i neotuđivih prava svih članova ljudske obitelji temelj slobode, pravde i mira u svijetu;

- pošto je nepoštovanje i preziranje prava čovjeka vodilo barbarskim postupcima, koji su vrijeđali savjest čovječanstva i pošto je stvaranje svijeta, u kojem će ljudska bića uživati slobodu govora i vjerovanja i biti slobodna od straha i nestašice, proglašeno kao najviša težnja čovjeka;

- pošto je bitno da prava čovjeka budu zaštićena pravnim sistemom kako čovjek ne bi bio primoran da kao krajnjem izlazu pribjegne pobuni protiv tiranije i ugnjetavanja;

- pošto je bitno da se podstiče razvoj prijateljskih odnosa među narodima;

- pošto su narodi Ujedinjenih nacija u Povelji ponovo proglasili svoju vjeru u osnovna prava čovjeka, u dostojanstvo i vrijednost čovjekove ličnosti i ravnopravnost muškaraca i žena i pošto su odlučili da podstiču društveni napredak i poboljšaju životni standard u većoj slobodi;

- pošto su se države članice obvezale da u suradnji s Ujedinjenim nacijama obezbjede opće poštivanje i primjenu čovjekovih prava i osnovnih sloboda;

- pošto je opće shvatanje ovih prava i sloboda od najveće važnosti za puno ostvarenje ove obveze, Generalna skupština proglašuje

OPĆU DEKLARACIJU O PRAVIMA ČOVJEKA

kao opći ideal koji treba da postignu svi narodi i sve nacije da bi svaki pojedinac i svaki organ društva, imajući ovu Deklaraciju stalno na umu, težili da učenjem i vaspitanjem doprinesu poštivanju ovih prava i sloboda i da bi postepenim nacionalnim i međunarodnim mjerama bilo obezbjeđeno njihovo opće i stvarno priznanje članica, tako i među narodima onih teritorija koje su pod njihovom upravom.

Član 1.

Sva ljudska bića rađaju se slobodna i jednaka u dostojanstvu i pravima. Ona su obdarena razumom i svijješću i treba jedni prema drugima da postupaju u duhu bratstva.

Član 2

Svakom pripadaju sva prava i slobode proglašene u ovoj Deklaraciji bez ikakvih razlika u pogledu rase, boje, spola, jezika, religije, političkog ili svakog drugog mišljenja, nacionalnog ili

društvenog podrijetla, imovine, rođenja ili drugih okolnosti.

Dalje, neće se praviti nikakva razlika na osnovu političkog, pravnog ili međunarodnog statusa zemlje ili teritorije kojoj neko lice pripada, bilo da je ona nerazvijena, pod starateljstvom, nesamoupravna ili da se nalazi na pod kojim drugim ograničenjem suverenosti.

Član 4

Nitko ne smije biti držan u ropstvu ili potčinjenosti; ropstvo i trgovina robljem zabranjeni su u svim oblicima.

Član 5

Nitko ne smije biti podvrgnut mučenju ili svirepom, nečovječnom ili ponižavajućem postupku ili kazni.

Član 6

Svatko ima pravo da svugdje bude priznat kao pravni subjekt.

Član 7

Svi su pred zakonom jednaki i imaju pravo bez ikakve razlike

da ih zakon jednako štiti. Svi imaju pravo na jednaku zaštitu protiv bilo kakve diskriminacije kojom se krši ova Deklaracija i protiv svakog poticaja na ovakvu diskriminaciju.

Član 8

Svatko ima pravo da ga nadležni nacionalni sudovi efikasno štite od djela kršenja osnovnih prava koja su mu priznata ustavom ili zakonima.

Član 9

Nitko ne smije biti proizvoljno uhapšen, pritvoren niti protjeran.

Član 10

Svatko ima potpuno jednako pravo na pravično i javno suđenje pred neovisnim i nepristrasnim sudom koji će odlučiti o njegovim pravima i obvezama i o osnovanosti svake krivične optužbe protivog lica.

Član 11

(1) Svatko, tko je optužen za krivično djelo, ima pravo da bude

DOKUMENTI

smatran nevinim dok se na osnovu zakona krivica ne dokaže na javnom pretresu na kojem su mu obezbjeđene sve garantuje potrebne za njegovu obranu.

(2) Nitko ne smije biti osuđen za djela ili propuste koji nisu predstavljali krivično djelo u vrijeme kada su izvršeni. Isto tako, ne smije se izricati teža kazna od one koja se mogla primjeniti u vrijeme kada je krivično djelo učinjeno.

Član 12

Nitko ne smije biti izložen proizvoljnom miješanju u privatni život, obitelj, stan ili prepisku, niti napadajima na čast i ugled. Svatko ima pravo na zaštitu zakona protiv ovakvog miješanja ili napada.

Član 13

(1) Svatko ima pravo na slobodu kretanja i izbora stanovanja u granicama pojedine države.

(2) Svatko ima pravo napustiti svaku zemlju, uključujući svoju vlastitu, i da se vrati u svoju zemlju.

Član 14

(1) Svatko ima pravo tražiti i uživati u drugim zemljama utočište od proganjanja.

(2) Na ovo se pravo nitko ne može pozvati u slučaju proganjanja koja su zasnovana na običnom krivičnom djelu ili postupku protivnom ciljevima i načelima Ujedinjenih nacija.

Član 15

(1) Svatko ima pravo na jedno državljanstvo.

(2) Nitko ne smije samovoljno biti lišen svog državljanstva niti prava da promjeni državljanstvo.

Član 16

(1) Punoljetni muškarci i žene, bez ikakvih ograničenja u pogledu rase, državljanstva ili vjere, imaju pravo sklopiti brak i osnovati obitelj. Oni su ravnopravni prilikom sklapanja braka, za vrijeme njegovog trajanja i prilikom njegovog razvoda.

(2) Brak se može sklopiti samo uz slobodan i potpun pristanak lica koja stupaju u brak.

(3) Obitelj je prirodna i osnovna ćelija društva i ima pravo na zaštitu društva i države.

Član 17

(1) Svatko ima pravo posjedovati imovinu, sam a i u zajednici s drugima.

(2) Nitko ne smije biti samovoljno lišen svoje imovine.

Član 18

Svatko ima pravo na slobodu misli, savjesti i vjere; ovo pravo uključuje slobodu promjene vjere ili ubjeđenja i slobodu da čovjek bilo sam ili u zajednici s drugima, javno ili privatno, manifestira svoju vjeru ili ubjeđenje putem nastave, vršenja kulta ili obavljanja obreda.

Član 19

Svatko ima pravo da ne bude uznemiravan zbog svog mišljenja, kao i pravo tražiti, primati i širiti obavještenja i ideje bilo kojim sredstvima i bez obzira na granice.

Član 20

(1) Svatko ima pravo na slobodu mirnog zbora i udruživanja.

(2) Nitko ne može biti primoran da pripada nekom udruženju.

Član 21

(1) Svatko ima pravo na slobodu mirnog zbora i udruživanja.

(2) Nitko ne može biti primoran da pripada nekom udruženju.

Član 21

(1) Svatko ima prava učestvovati u upravljanju javnim poslovima svoje zemlje, neposredno ili preko slobodno izabranih predstavnika.

(2) Svatko ima pravo da na ravnopravnoj osnovi stupa u javnu službu u svojoj zemlji.

(3) Volja naroda je osnova državne vlasti; ova volja treba da se izražava na povremenim i slobodnim izborima, koji će se sprovoditi općim i jednakim pravom glasa, tajnim glasovanjem ili

odgovarajućim postupkom kojim se obezbjeđuje sloboda glasovanja.

Član 22

(1) Svatko, kao član društva, ima pravo na socijalno osiguranje i pravo ostvarivanja privrednih, društvenih i kulturnih prava neophodnih za svoje dostojanstvo i za slobodan razvoj svoje ličnosti uz pomoć države i međunarodne suradnje, a u skladu s organizacijom i sredstvima svake države.

Član 23

(1) Svatko ima pravo na rad, na slobodan izbor zaposlenja, na pravične i zadovoljavajuće uvjete rada i na zaštitu od nezaposlenosti.

(2) Svatko, bez ikakve razlike, ima pravo na jednaku platu za jednaki rad.

(3) Svatko tko radi ima pravo na pravednu i zadovoljavajuću naknadu koja njemu i njegovoj obitelji osigurava egzistenciju koja odgovara ljudskom dostojanstvu i koja će, ako bude potrebno, biti upotpunjena drugim sredstvima socijalne zaštite.

(4) Svatko ima pravo da obrazuje i stupa u sindikate radi zaštite svojih interesa.

Član 24

Svatko ima pravo na odmor i razonodu, uključujući razumno ograničenje radnog vremena i povremeni plaćeni odmor.

Član 25

(1) Svatko ima pravo na standard života koji osigurava zdravlje i blagostanje, njegovo, njegove obitelji, naročito hranu, odjeću, stan i ljekarsku njegu i potrebe socijalne službe, kao i pravo na osiguranje u slučaju nezapošljenosti, bolesti, onesposobljavanja, udovištva, starosti ili drugih slučajeva gubljenja sredstava za uzdržavanje usljed okolnosti neovisnih od njegove volje.

(2) Majke i djeca imaju pravo na naročito staranje i pomoć. Sva

DOKUMENTI

djeca, rođena u braku ili izvan nje-
ga, uživaju jednaku socijalnu
zaštitu.

Član 26

(1) Svatko ima pravo na školo-
vanje. Školovanje treba biti be-
splatno bar u osnovnim i nižim
školama. Osnovna nastava je
obavezna. tehnička i stručna nas-
tava treba biti svima podjednako
pristupačna na osnovu njihove
sposobnosti.

(2) Školovanje treba biti
usmjereno punom razvitku ljud-
ske ličnosti i učvršćenju poštivanja
čovjekovih prava i osnovnih slo-
boda. Ono treba pomagati razum-
ijevanje, trpeljivost i prijateljstvo
među svim narodima, rasnim i
vjerskim grupacijama, kao i djelat-
nost Ujedinjenih nacija za
održanje mira.

(3) Roditelji imaju prven-
stveno pravo birati vrstu školo-

vanja za svoju djecu.

Član 27

(1) Svatko ima pravo slobod-
no učestvovati u kulturnom živo-
tu zajednice, da uživa u umjet-
nosti i da učestvuje u naučnom
napretku i u dobrobiti koja otuda
proistječe.

(2) Svatko ima pravo na
zaštitu moralnih i materijalnih in-
teresa koji proistječu od svakog
naučnog, književnog ili
umjetničkog djela čiji je on tvorac.

Član 28

Svatko ima pravo na
društveni i međunarodni poredak
u kojem prava i slobode, objavljene
u ovoj Deklaraciji mogu biti pot-
puno ostvareni.

Član 29

(1) Svatko ima dužnost prema
zajednici koja jedino omogućava
slobodno i puno razvijanje nje-
gove ličnosti.

(2) U vršenju svojih prava i
sloboda svatko može biti podvrg-
nut samo onim ograničenjima koja
su predviđena zakonom u cilju
obezbjeđenja nužnog priznanja i
poštivanja prava i sloboda drugih
i u cilju zadovoljenja pravičnih
zahtjeva morala javnog poretka i
općeg blagostanja u
demokratskom društvu.

(3) Ova prava i slobode ni u
kom slučaju ne mogu se izvršavati
protivno ciljevima i načelima
Ujedinjenih nacija.

Član 30

Ni jedna odredba ove Dekla-
racije ne može se tumačiti kao
pravo za ma koju državu, grupu
ili lice da obavlja bilo koju djelat-
nost ili da vrši bilo kakvu radnju
usmjerenu na poništenje prava i
sloboda koja su u njoj sadržani.

"PUTNIK" - BEOGRAD

OBAVEŠTENJE

Svakodnevna linija - 2 polaska
BEOGRAD - MOHAČ - ZAGREB - BEOGRAD

Iz Beograda u 6,15 h i 17,30 h sa perona 28 i 29

Iz NOVOG SADA u 7,30h i 18,45h

sa željezničke stanice (kod Lokomotive)

Iz SUBOTICE u 9,30h i 20,30h sa perona 14

U 13,30h, odnosno u 01,30h stiže u MOHAČ I ODMAH NASTAVLJA
ZA ZAGREB (sa autobuske stanice)

Dolazak u ZAGREB po redu vožnje u 7,00h i 19,00h na dolazni peron

POLAZAK IZ ZAGREBA SVAKI DAN U 7,00h peron 504

A U 19,00h peron 601

INFORMACIJE I REZERVACIJE:

BEOGRAD: (011) 346-555, 401-814, 401-736;

NOVI SAD: (021) 613-333;

SUBOTICA: (024) 25-400, 25-414;

ZAGREB: 01/782-648 ili autobuska stanica sl. "A" tursa

POSEBNE POGODNOSTI: Radio vezom obavještavamo o Vašem dolasku

PRTLJAG PREVOZIMO GRATIS

SRETNU I UDOBNU VOŽNJU ŽELE VAM VAŠI PREVOZNICI

"PUTNIK" - Beograd

BUNJEVAČKO PITANJE

Prvi puta nakon tri i pol godine iznosim u javnost nalaze jednog istraživanja koje sam sproveo u svibnju mjesecu 1992. godine, dakle u jeku najveće ratne propagande, a koji će barem donekle ukazati na sociopsihološke razloge zašto je režimu bilo moguće tako lako podijeliti bunjevačke Hrvate na dvije „nacije“ (na Bunjevce i Hrvate), odnosno zašto je gotovo polovina onih koji su se do početka nacionalne homogenizacije i mobilizacije u Srbiji i rata na prostoru bivše Jugoslavije nazivali Hrvatima, odjednom „preko noći“ postali samo Bunjevci. Istraživanje je bilo izvršeno na populaciji srednjoškolske omladine završnih razreda u Subotici (561 ispitanik). Učenicima je bio ponuđen niz tvrdnji koje ukazuju na njihove političke i vrijednosne orijentacije i neke osobine ličnosti.

Ovom ću prilikom iznijeti nalaze koji ukazuju na značajne razlike između onih ispitanika koji su se nacionalno izjasnili kao Hrvati i onih koji su se nacionalno izjasnili samo kao Bunjevci, s obzirom na pojedine orijentacije i osobine ličnosti.

Tako na primjer, Bunjevci za razliku od Hrvata u znatno većoj mjeri državu doživljavaju kao garanciju unutrašnje, vanjske i socijalne sigurnosti, češće smatraju da država treba jačati i u društvu povećavati svoj utjecaj, da treba spriječiti djelovanje onih koji predstavljaju opoziciju društvenom poretku, da u našem društvu još jedino funkcionira vojska, pa joj treba dopustiti da uvede stanje reda i da je pravo države da vlastitom odlukom odredi neprijatelja i bori se protiv njega.

Kod Bunjevaca je prisutna jako izražena anacionalnost, odnosno potreba za nacionalnom negacijom u smislu zastupanja stava da se brišu sve nacionalne razlike i to u obliku jednog apsolutnog kozmopolitizma i iracionalnog stava da na svijetu treba postojati samo jedna nacija. U sklopu ove anacionalnosti, prisutan je također osjećaj nacionalne ravnopravnosti (sve nacije imaju jednaka prava) i odbijanje stava o nacionalnoj ugroženosti (ni malo se ne osjeća nacionalno ugroženim). Očigledno je kod Bunjevaca prisutna određena jedna specifična nacionalna frustriranost koja dovodi do iracionalnog zahtjeva za „dokidanjem“ nacija, a gdje kozmopolitizam u njegovom vrijednosnom sistemu nije komponenta određene političke vrijednosne orijentacije, već u prvom redu služi kao obrambeni mehanizam za nacionalne frustracije.

Bunjevci, nadalje, za razliku od Hrvata u znatnoj većoj mjeri izražavaju ateističku orijentaciju koja u nekim segmentima poprima karakteristike čak i antiteizma. Skloniji su tradicionalnoj i konzervativnoj orijentaciji, češće, naime, izražavaju otpor prema promjenama, manje su skloni žrtvovati se za neke društvene ideale i u većoj mjeri prihvaćaju tradicionalne obiteljske vrijednosti i uloge. Na osnovu iznijetih nalaza, vidimo da Bunjevci u strukturi uvjetno rečeno, političke svijesti, preferiraju etatiističke vrijednosti čije odrednice neodoljivo potjećaju na jednu dogmatsku i u izvjesnoj mjeri staljinističku svijest. Oni, naime, ne razlikuju protektivnu (zaštitnu) i refle-

ksivnu ulogu države. Upravo glede refleksivne uloge države postoji značajna razlika između Bunjevaca i Hrvata. U političkoj svijesti Bunjevaca protektivna uloga države u sebi nužno uključuje i političko refleksivnu ulogu, odnosno davanje legitimiteta nedemokraciji, dok u političkoj svijesti Hrvata postoji izdiferenciranost ovih dviju uloga države. U nacionalnoj svijesti Bunjevaca naglašena je anacionalna orijentacija, ali koja je produkt ne toliko jedne artikularne i osmišljene idejne orijentacije, koliko u suštini jedne nacionalne frustriranosti na nivou religiozna svijesti, ateizam je dominantniji, a u sklopu vrijednosnih orijentacija konzervativizam i tradicionalizam su prisutniji kod Bunjevaca. U socijalističkoj literaturi je inače poznato da se tradicionalizam i konzervativizam nalaze u određenim pozitivnim korelacijama sa religioznošću. Međutim, vidimo da je kod ispitanika koji su se nacionalno izjasnili kao Bunjevci tradicionalno konzervativna orijentacija povezana sa ateističkom orijentacijom, a što upućuje na postojanje izvjesnih kontradiktornosti, odnosno, konflikata unutar vrijednosnog sustava kod Bunjevaca. Ukazat ćemo sad na neke razlike u socijalnim osobinama ličnosti između Bunjevaca i Hrvata. Bunjevci izražavaju veće nepovjerenje u budućnost, u zakonske norme društva u kome žive i veće nepovjerenje prema čovjeku: u motivacijskom sklopu imaju manje izraženu potrebu za postignućem i ambicijom u smislu ostavljanja životnih ciljeva i zadataka, imaju manji stupanja samopouzdanja u donošenju odluka, u

NEDOUVICE

manjoj mjeri doživljavaju da imaju kontrolu nad vlastitim životom i pokazuju veću suzdržanost, tj. inhibiranost (zakočenost) u iznošenju vlastitih stavova i mišljenja, odnosno češće se drže stava da je čovjeku najbolje da šuti i gleda svoja posla.

Dakle, na nivou socijalnih osobina, ličnosti za Bunjevce je više nego za Hrvate karakteristična anemičnost, slabiji motivacijski faktor postignuća i slabiji unutrašnji lokus kontrole, tj. slabije vjerovanje u vlastite sposobnosti i mogućnosti na nivou psiholoških osobina ličnosti kod Bunjevaca je u većoj mjeri prisutna potreba za autoritarnom poslušnosti, više su autoritarno agresivni (u smislu naglašenije potrebe za kažnjavanjem „prestupnika“), skloniji su razdražljivom abreagiraju (često mi dođe da razbijem stvari oko sebe), izražavaju niži stupanj socijalne empatije prema siromašnima i manju sklonost altruističkom ponašanju.

Kod Bunjevaca su dakle, na nivou psiholoških osobina razvijenije crte altruizma, a na nivou socijalnih osobina ličnosti crte socijalnog otuđenja i nekompetentnosti. Imajući na umu ove nalaze, možemo zaključiti da protektivno etatistička i represivno etatistička orijentacija kod Bunjevaca u svojoj suštini ne ukazuje na nekakvu političku orijentaciju, odnosno, nemaju attribute aktiviranja ideoloških dimenzija, već da je njihovo usvajanje u prvom redu uvjetovano autoritarnim karakteristikama ličnosti. Drugim rječima, država u svijesti Bunjevaca predstavlja autoritet jednak autoritetu roditelja koji ima funkciju da zaštiti i da kažnjava neposlušnu djecu.

Upravo zbog toga u njihovoj „političkoj“ svijesti ne postoji

izdiferenciranost između države koja štiti i države koja kažnjava politički neposlušne. Kao i roditelji, to je jedna te ista osoba. Ono što je ovdje najzanimljivije, jest činjenica da Bunjevci istovremeno iskazuju malo povjerenja u društvo koje su stvorili, ta ista država, a u kojoj se osjećaju nemoćno, u kojem ne vide perspektivu i u kojem se ne vrijedi boriti za vlastite ciljeve.

Prisutno je prema tome, istovremeno obožavanje i duboki psihološki otpor prema jednom te istom autoritetu. I ovdje nailazimo na jednu paradoksalnu socijalno psihološku situaciju koja je i inače karakteristična za autoritarnu svijest: što je veće nezadovoljstvo društvom u kojem se živi utoliko će biti veće obožavanje države koja reproducira to društvo. Na ovaj se način formira jedan mazohistički politički sentiment koji u svojoj psihološkoj osnovi ukazuje na prisutnost dubokog unutrašnjeg kolektivnog konflikta. Rješavanje ovog konflikta ne tako rijetko poprima iracionalne oblike političkog ponašanja, kao što je npr. davanje svog glasa onima koji su generator socijalnih nedaća ili pak kao što je traženje unutarnjih i vanjskih neprijatelja. Često se, naime, događa da se uslijed osjećanja kolektivne nemoći individualne nekompetentnosti i autoritarne svijesti izvor frustracija, odnosno konflikta, istovremeno doživljava kao izvor rješenja konflikta.

Stavimo sada ovu socio psihološku matricu u povjesni kontekst pred sam rat i na početku rata. Hrvati su od strane političke propagande i tumača društvene zbilje optuženi za razbijanje SFRJ i nosioca fašističke ideologije. Kasnije se ne govori više o Hrvatima kao o narodu, već kao o ustašama. Hrvati se na ovaj

način doživljavaju ne samo kao neprijatelji golorukog srpskog naroda, već i države. U ovom političkom okruženju dolazi do popisa stanovništva i država bunjevačkim Hrvatima nudi jednu političku odstupnicu da ne budu oni ti isti genocidni Hrvati. Daje im, naime, mogućnost da budu samo „Bunjevci“. Dio bunjevačkih Hrvata u svojoj autoritarnoj alijeniranoj društvenoj svijesti i ateističkoj orijentaciji državu doživljavaju kao spasioca i prihvaća da budu samo Bunjevci. U protivnom, bit će „kažnjeni“. Čakšto više, oni koji i nadalje zastupaju stav da se na ovim prostorima radi o jednom narodu, tj. o bunjevačkim Hrvatima, doživljavaju se u njihovoj svijesti kao da trebaju biti „kažnjeni“. Ipak, u njihovoj nacionalnoj svijesti mora doći do određenih raskola, odnosno konflikta. Taj konflikt nastoje riješiti bježanjem u jednu apstraktnu anacionalnost. I država je uspjela u svojem naumu. Kod dijela bunjevačkih Hrvata uspjela je stvoriti odbojnost prema svemu što nosi hrvatski predznak s jedne strane i potrebu za nacionalnom negacijom s druge strane.

Međutim, biti „samo“ Bunjevac u jednom ovakvom političkom kontekstu više ukazuje na postojanje jednog političko-psihološkog obrambenog mehanizma nego li na nekakvo pojavljivanje „nove nacije“. Ipak, to ne znači da dugo pothranjivanje i „njegovanje“ ovog obrambenog mehanizma od strane države, ali isto tako i beskonačne rasprave o tome da li su Bunjevci Hrvati neće proizvesti neku specifičnu „anacionalnu naciju“.

prof. Zlatko Šram

Božićna poruka subotičkog biskupa Ivana Penzeša

SIGURNOST SPASENJA ZA LJUDSKI ROD

Čovjekovo spasenje je misao vodilja ovih dana. U čemu se ono sastoji? Od koga dolazi? Kako ga možemo postići?

Božić je općenit odgovor uz ta mučna pitanja: „Milost Božja se očitava u svoj spasiteljskoj snazi za sve ljude“ (Tit 2,11); konačni je znak „đijete koje nam se rodilo“ (Iz 9,5) „i Davidovu gradu: Spasitelj - Krist, Gospodin“ (Lk 2,11).

Ljudsku povijest sačinjava dugo poglavlje iščekivanja, kolebanja, malaksalosti i uvijek novih nadanja. Ipak, brojne, napose religiozne nade hranile su u pokoljenjima koja su nadolazila sretan pozitivan ishod ljudskog postojanja. Biblija iznosi neka iskustva hebrejskog naroda počev od njegova oca Abrahama. On je simbol nade koja se temelji na savezu. Prvih dvanaest poglavlja knjige Postanka koja prethode izvještaju o Abram u povezuju iščekivanje hebrejskog naroda s iščekivanjem čitavog čovječanstva koje svoj korijen ima u Adamu. On je pralik u proročkom smislu s obzirom na daljnju izgradnju povijesti: proročanstvo koje je okreuto prošlosti kako bi joj otkrilo smisao u svjetlu sadašnjosti.

U biblijskim božićnim čitanjima nada hebrejskog naroda i ljudskog roda konkretizirana je u dobrima koja su sveopća i neposredna: svjetlo, radost, mir, slo-

boda. Jedino na toj pozadini možemo shvatiti poslanje Onoga koji se očekuje i važnost ovog dana za povijest ljudskog roda.

Svjetlost igra temeljnu ulogu u starodrevnim poimanjima svijeta i božanstva. Čini se da je indogermanske religije shvaćaju kao počelo svih nebeskih tjelesa i različitih astralnih božanstava. U svakom slučaju, svjetlost je znak Božjeg djelovanja i njegove prisutnosti. Noć je slika čovjekovog života. Ljudi „žobitavaju mrklu zemlju“: spasenje dolazi poput svjetla koje sja na obzorju čovjekove povijesti: „narod vidje svjetlost veliku“. Slava Gospodnja koja prema Luki obasjava jarkim svjetlom pastire koji su noć provodili u poljima izričito je prizivanje na tu simboliku. Za Ivana svjetlost je jedna od ključnih tema njegova evanđelja tako da Krista poistovjećuje sa svjetlom i slavom Boga koji sja u tami ljudske povijesti.

Radost čovjeka je odraz Božjeg djelovanja. Gdje god dopre sigurnost spasenja, provrije radost. Što je svjetlo za tmurno obzorje, to je radost za uznemiren i tjeskoban duh. Čini se da Luka želi naglasiti: kod svakog očitovanja „novorođenca“ prisutni se ispunjuju „velikom radošću“ koja je nagovještena u noći njegovog rođenja. Poruka koju su čuli pastiri

jest „žblagovijest“, „žradosna vijest“.

Mir je još jedan dar za kojim ljudi neprestano čeznu. On tvori jednu od osnovnih značajki novog kraljevstva. Očekivani o kome govori Izaija naziva se „Knez mironosni“, štoviše, On će sam biti Mir.

Zbog toga je i njegovo rođenje početak mironosnog vremena za ljude koji su otvorena srca, dobre volje: to je pomirenje čovjeka sa samim sobom, tj. s Bogom, sa stvorenjem i sa životom.

Sigurnost ljudskog roda ima jedno ime; to je ime Spasiteljevo Isus Krist koji je u prvom redu Objavitelj: on ljude uvodi u spoznaju Boga.

Nužno se moralo dogoditi da čovjeku koji je stvoren slobodnim bićem, u povijesti uspije otkriti smisao vlastitog postojanja, da svoj bitak utemelji na otajstvu Svega. Bog vodi čovjeka, a čovjek mu se približuje u svakom razdoblju. Međutim, postoje posebni trenuci u kojima nešto novo izbija u povijesti i kada se otajstvo potpunije spoznaje. Ti posebni trenutci su sadašnjost. Iskoristimo je!

SVIMA ŽELIM ČESTIT BOŽIĆ I PORODENJE ISUSOVO I BLAGOSLOVLJENU 1996. GODINU!

+Ivan, biskup

U VRIJEME BOŽIĆNIH I NOVOGODIŠNJIH BLAGDANA, MISLIMO I NA ONE KOJI NEMAJU. SRETAN BOŽIĆ I BLAGOSLOVLJENU NOVU GODINU ŽELI VAM DOBROTVORNA ZAJEDNICA „AMOR VINCIT“.

POLITIČKI ŽIVOT U GOLUBINCIMA

Travnja 1919. godine stvorena je u Beogradu Socijalistička radnička partija Jugoslavije, koja će na svom drugom kongresu u Vukovaru 1920. godine dobiti naziv Komunistička partija Jugoslavije. Na parlamentarnim izborima 1920. godine pokazalo se da su pristalice KP u Golubincima imale slabe pozicije. Imali su samo 6 glasača, a SDSJ dobila je 137 glasova.

U prosincu 1920. godine na osnivačkom sastanku organizacije KPJ u Golubincima našlo se šest drugova: Josip Crnković, Sava Kovačević, Miša Crljan, Đura Crnković, Miša Rolender i Pavle Nemeš. Za svog sekretara izabrali su Savu Kovačevića, a za njegovog zamjenika Josipa Crnkovića. Sastanci su održavani u kući Miše Rolendera. U vrijeme Obznane i zabrane partije uhapšen je Josip Crnković, u policiji pretučen i vraćen u Golubince sa tri godine zabrane kretanja.

U vremenu od 1923. - 1925. godine, komunisti su se u Golubincima mogli javno sastajati kao članovi Nezavisne radničke partije Jugoslavije. Izašli su i na parlamentarne izbore pod tim nazivom, a u Golubincima su dobili samo 4 glasa. Četiri godine kasnije dobili su 20 glasova. Poslije zavođenja diktature 6. januara 1929. godine, progonjeni od policije Sava Kovačević i Miša Crljen odlaze u Ameriku i više se nisu vratili. Prema nekim podacima, tamo su nastavili svoj politički rad i obojica dospjeli u zatvor u kome su uskoro i umrli. Crnković se iz Golubinaca izgubio u Beograd. Tako je partijska organizacija u Golubincima prestala sa

svojim organiziranim radom.

Najpostojanije pozicije u selu imala je HSS. Čak i u vrijeme diktature, kada je kao i sve druge političke partije bila zabranjena, HSS je nesmetano djelovala. Režim je težio da sa njenim vođama dođe do trajnijega sporazuma. Kakve je rezultate HSS imala u selu, govore i rezultati svih parlamentarnih izbora.

Godine 1920. lista HPSS dobila je 199 ili 27,4%, a lista Hrvatskog pučkog jugoslavenskog saveza 54 ili 7,4% glasova, a obje zajedno 31,8% glasova, samo za 4% manje nego vodeća Radikalna sa 275 ili 38% glasova. Savez zemljoradnika 49 ili 4,8%, a Demokratska stranka 32 ili 3,2% glasova.

Na izborima 1927. godine došlo je do daljnjeg povećavanja broja glasova za HSS. Njena lista je dobila 320 ili 33,2% glasova. Radikali su zajedno dobili 235 ili 24,3% glasova. Ovog puta, Zemljoradnička stranka dobila je 195 ili 15,7%, Samostalni demokrati 144 ili 14,9% i demokrati 15 ili 1,5% glasova. HSS je ostala najjača, dok su zemljoradnici i samostalni demokrati privukli više glasača nego ikad ranije.

1931. godine, HSS je dobila 354 ili 48,3% glasova, a Vladina lista 380 ili 51,7% glasova. Međutim, na ove izbore izišlo je samo 55% upisanih birača, pa je vladajuća lista sakupila manje od 29% glasova svih upisanih birača. A to znači da je znatna većina Golubinčana osuđivala diktaturu i tadašnji režim.

To se pokazalo i na izborima 1935. godine, kada je na birališta izašlo 80,9% birača. Udružena

opozicija dobila je 615 ili 54,32%, a Jugoslavenska narodna stranka kao predstavnik režima ukupno 518 ili 45,68% glasova.

Nema podataka o glasovanju Golubinčana na izborima 1938. godine, jer su oni dati u okviru sreza u kome je udružena opozicija dobila samo 31,63% glasova.

Najpoznatiji rukovodioci HSS u selu bili su Mata Purić i Đura Pavlović. Purić je poslije 1929. godine bio i predsjednik općine. Pavlović je dugo bio najutjecajna ličnost u stanci. Naginjao je udesno kao i Purić i kao nacionalisti dospjeli su među ustaše.

Među HSS značajna ličnost bio je i Ivan Krmpota, ali tek poslije 1925. Pod utjecajem Josipa Crnkovića, socijaliste, a i zbog srodstva sa srpskim obiteljima bio je na lijevom krilu stranke. Poznatiji članovi stranke HSS bili su Miša, Stipo i Đuro Gašparović, Aca Perišić, Petar Majetić, Đuro Višnjovski, Ivan Žanić, Ivan Purić, Stipan Čaćić, Mita, Đura i Ivan Štimac, a od 1933. godine i župnik Petar Masnić.

Radikalna stranka je u Golubincima imala svoj oslonac među Srbima. Članova stranke nije bilo mnogo, a činili su je činovnici i bogatiji seljaci, aktivni jedino pred izbore. Među istaknutijima bio je i svećenik pravoslavne crkve Đuro Božić.

Pristalice Samostalne demokratske i Zemljoradničke stranke imale su skromne pozicije. Obje stranke bile su na lijevom krilu, a odbojne prema komunistima.

Piše: Marko Kljajić

REKLI SU...

- Sva je sreća što veliki planeri velikih seoba nisu uspjeli sprovesti svoje bolesne zamisli. Teško je izbjegniti iz Hrvatske naseliti na Kosovo, a opet, ne mogu svi Srbi živjeti ni u Beogradu ili Novom Sadu. I to je svakim danom sve očitije.

***

Karadžić je, u stvari, tragična figura koja iz prostora BiH u kojoj ima 31,2% Srba teško može ostvariti svoj cilj i u samoj Bosni stvoriti Veliku Srbiju u malom s izgledima normalnog života u toj takvoj tvorivini, tako čudnih granica punoj enklava, koridora, izlaza i ulaza i sve to skupa uz toliko krvi, grabeža i paleža. I zato tvrdim da ono što se dogodilo na zapadnom dijelu SFRJ ne može biti model za istočni dio koji je etnički još više išaran. Teško bi bilo i zamisliti što bi se dogodilo da se taj proces proširi i na istočni dio.

dr. Zvonimir Marković, predsjednik Ureda RH u Beogradu, rujn 1994.

***

U Srbiji nema kritičke mase koja bi se ozbiljnije mogla suprotstaviti Miloševiću programu. Ovo djelomično skidanje sankcija samo će ga ojačati. Srbija ne može izići iz svog blata, a ovo ludilo će se nastaviti, upropaštavajući sve nas. Milošević je skršio sve sporazume pretvarajući ih u krpu, sve sa ciljem da se prikaže žrtvom pred narodom, sve sa ciljem da sa sebe spere zločin koji je organizirao, da učvrsti svoju moć i postane dio legitimnog međunarodnog poretka, a da zatim nastavi po istom, prikazujući krivim Muslimane i Hrvate.

***

Politička scena u Srbiji danas je vrlo kompleksna, dramatična i slojevita, ali Slobodan Milošević kao nosilac velikosrpske politike još uvijek ostaje najdominantnija figu-

ra i strateg stvaranja velike Srbije. Ovdje se samo postavlja pitanje koliko se Karadžić, u stvari, „otkvačio“ od Miloševića, jer je i sam Milošević samo instrument šire politike i interesa.

***

Nismo smjeli ostaviti vojvođanske Hrvate i prepustiti ih na milost i nemilost. Hrvatska politika je isuviše sterilna, jer niti je ikad interpretirala raniji demografski sastav Vojvodine, tj. odnos Hrvata i Srba u tim krajevima, niti je bilo čime pomogla organiziranje Hrvata u Srbiji i Crnoj Gori. Ovdje nipošto ne mislim na vojno organiziranje, nego na činjenicu da Hrvatska nikada nije za pregovarački stol dovela Belu Tonkovića... Umjesto toga, sve se nešto sporazumijevamo sa srbijanskom stranom. A ako se nastavi to „sporazumijevanje“ bojim se da će nestati Hrvata u Vojvodini.

dr. Marko Veselica, predsjednik HKDU, listopad 1994.

***

Uvjet pravednog mira leži prvenstveno u poštivanju međunarodno priznatih granica među državama i u odustajanju od okupacije tuđih teritorija i mogućnost povratka u slobodi svim prognanima, jer samo slobodni ljudi mogu graditi slobodnu državu i odnose utemeljene na pravednosti. A Sveto pismo kaže da je djelo pravde MIR.

***

Naša Crkva svako nasilje, mržnju i protjerivanje ljudi apsolutno osuđuje. Sve to smatramo teškom povredom ljudskog dostojanstva i slobode Crkve. Nasilje se ničim ne može opravdati. Ono se konačno okreće i protiv onih koji ga vrše i dopuštaju i protiv onih koji nasilje ne sprječavaju, a imaju vlast.

Uzorit kardinal dr. Franjo Ku-

harić, studeni 1994.

***

Sudbina autohtonih Hrvata od Horgoša do Tivta sada puno zavisi od odnosa Hrvatske i Beograda. Slušajući Belu Tonkovića na ovom našem sastanku, dobijam dojam - a što me veoma raduje - da se vi tamo dobro držite, da ste snažni, da nalazite načine kako preživjeti u ovo teško vrijeme. I iz onoga susreta vaše delegacije koja je prije nekoliko dana bila u Saboru, zaključujem da se stvari pomiču, rekao bih da svi odrastamo, premda još u odnosu Hrvatske prema vama ima određenih poteškoća...

dr. Šimun Šito Ćorić, predsjednik Hrvatskog svjetskog kongresa, prosinac 1994.

***

- Ja osobito mislim da je projekt ratne opcije propao, da su ljudi svjesni toga i da se polako otrežnjuju. A na ovom prostoru je taj proces otrežnjivanja počeo najranije. Ljudi ovdje imaju i tu prednost što žive u multikulturalnoj sredini, prema tome, oni će biti nositelji tog evropskog duha. Privreda Vojvodine je posebno vezana za Hrvatsku - to je oduvijek i bila. Mi mislimo da je neminovnost završnice rata tu i da oni, koji su najtrezveniji, to shvaćaju. A real političar je i predsjednik Milošević. Problem je sad kako iz ovog kaosa prijeći u normalnost, ali i to se mora dogoditi. Nema druge - mir je neumitan.

dr. Ivo Kujundžić, savjetnik za humanitarna pitanja Ureda RH u Beogradu, veljača 1995.

- Te stranke nisu ugašene, niti su njihovi članovi sada van plitičkog života. Međutim, sad imaju druge preokupacije - jer ih muče pitanja tipa: zašto smo išli u Sarajevo, ako će ono biti muslimansko, zašto smo išli u Knin ako će on biti hrvatski... To su razmišljanja ljudi koji su rat-

nici i militantno raspoloženi...

***

- U užoj Srbiji Karadžić nema pristalica. Njegove su pristalice mahom kolonisti koji su došli poslije II svjetskog rata i koji tamo imaju korjene i obitelji. Milošević, međutim, ima snage da sve Karadžićeve snage u Srbiji lako anulira. A što se potrebe za mirom tiče, mislim da je potreba Srbije za mirom u ovom trenutku velika, naročito što bi skidanje sankcija značilo i jedan ekonomski preporod...

Mate Matarić, predsjednik somborske podružnice DSHV-a, veljača 1995.

***

- Hrvati iz Vojvodine kao i oni sa Kosova i iz Crne Gore, kao građani SRJ dijele na neki način sudbinu i drugih naroda s toga područja. U situaciji koja trenutačno tamo vlada - kržljava ili nikakva demokracija, teška gospodarska situacija, niska politička kultura, jednom riječju - oni su građani države kakve u Evropi ne bi trebalo biti. Hrvatima, međutim, dodatno otežava situaciju i činjenica da pripadaju manjinskom nepriznatom narodu, budući da im nisu priznata prava etničke zajednice. Udaljavanjem rata, pritisak se vjerojatno nešto smanjio, ali nama je dobro poznato u kakvim su okolnostima Hrvati u SRJ živjeli u vrijeme agresije na Hrvatsku. Sve u svemu, položaj Hrvata u SRJ danas je nezavidan i trebalo bi se pokušati pronaći najbolji način da im se pomogne.

dr. Ljubomir Antić, tadašnji Predsjednik Odbora za ljudska prava sabora RH, veljača 1995.

-Mora se shvatiti da se krše ljudska prava svih u Crnoj Gori, a pogotovu onih koji su spremni da se kritički osvrnu na rad vlasti. Sada je suđeno i srpskim radikalima, na suđenju su bili i Muslimani, a sudi se i grupi Cetinjana. Dakle, svima. Suđenja su urađena radi povlačenja određenih paralela, posebno nacionalnih. Ona predstavljaju očajnički

plan vlasti da se politička energija ponovo vrati na nacionalni teren kao niži nivo organizovanja političke svijesti, jer je onda posredstvom tvrdo kontrolisane štampe i policije mogu usmjeravati kako oni žele. Ali, i to je račun bez krčmara.

***

- Crnogorska Pravoslavna crkva je neodvojivi dio kulturno historijskog nasleđa crnogorskog naroda. Mi želimo i pored čitavog mnoštva drugih faktora, da je vratimo radi ključnog: u Crnoj Gori od 1921. godine, kada je Crnogorska Pravoslavna crkva, baš kao prijetodno i država crnogorska i nacionalno ime crnogorsko zabranjeno, - djeluje SPC, koja ne postoji radi hristijanizacije, već radi srbizacije Crnogoraca. U bilo kojoj crkvi - a u Crnoj Gori ih je 660 koje je mukotrпно podizao crnogorski narod, apsolutno nigdje ne možete obaviti obred krštenja ukoliko se prethodno ne izjasnite kao Srbin i da ispovijedate ne istočno pravoslavnu, već vjeru srpsku. E, pa mnogo je, zar ne?

Slavko Perović, predsjednik Liberalnog saveza Crne Gore, ožujak 1995.

- To je ključni problem i daleko pametnijim, mudrijim i informiranijim od mene nemaju rješenje „srpskog interesa“. Bilo je nekoliko pokušaja, organizovanja srpskih sabora, sa većom ili manjom podrškom SANU, nezavisnih intelektualaca, upravo da se dođe do embriona ako ne i konačnog rješenja srpskog nacionalnog interesa. I mnoge su stvari tu nejasne - ako uzmete u obzir onu figuru „Svi Srbi u jednoj državi“ - pa konačno, oni su i bili u jednoj državi. Ja se nešto ne sećam iz onog vremena da su Srbi u Skoplju, Ljubljani ili Sarajevu ili Zagrebu bili građani drugog reda. Šta više, među njima su mnogi bili na ključnim mestima - recimo od Veljka Kneževića preko Gorana Radmana - svi su bili Srbi. I da ne pričam dalje, s obzirom da je bila neka druga partijska struktura tada važnija od nacionalne. Pripadanje partiji bilo je

podjednako važno, ako ne i važnije od pripadanja naciji.

Dušan Bogdanović, urednik novosadskog izdanja Naše Borbe, travanj 1995.

- Oko tri četvrtine Hrvata sa Kosova se iselilo u Hrvatsku i čini se da će se ta mala zajednica ugasi. Matica kao magnet privlači ljude. Teško je živjeti na Kosovu, u moru etnikuma koji je potpuno različit od njih. I mislim da će malo tko od Hrvata ostati na Kosovu.

***

- Svaka grana i grančica etnikuma smatra da matica ne vodi dovoljno računa, a oficijelne strukture misle da čine koliko mogu. Znae, to je jedan nesporazum koji je potpuno logičan. Međutim, pitanje je kakve su mogućnosti - radi se o tome da Hrvatska i SRJ nemaju diplomatske odnose, a da ih imaju, onda bi Hrvatska mogla sigurno mnogo više učiniti. Ovako, nema dovoljno mogućnosti. To vrijedi za sve države koje nisu priznate. Bilo koje države.

dr. Dušan Bilandžić, savjetnik Ureda RH u Beogradu, travanj 1995.

***

- Mislim da je Srbija dovedena pred zid i svaka vlast, koja hoće opstati, ima alternativu: ili da uđe u rat, ili da prihvati realnost i da iziđe iz slijepe ulice u koju se dovela, a za šta je Milošević već pokazao genijalnih sposobnosti. Poštujući međunarodne uvjete, otkidajući od Bosne koliko se uhvatiti da, žrtvujući hrvatske Srbe, što je bila pretpostavka još od samog početka, globalno - zahtijevajući zaštitu, autonomije itd. Ali ne pretjerano, da ne bi morao dati isto Kosovu, jer njemu nije baš previše srcu milo ovdje mnogo dati Srbima. I ako je netko protiv toga da se ovdje suviše da Srbima, onda je to Milošević. I tako se neke stvari i razvijaju. A potom će kao mirotvorac ući u tranzicijski val.

Radimir Čačić, predsjednik HNS-a, lipanj 1995.

IZBIJO MIR

Pa čeljadi, ovo nije ko što triba. Nisam mislijo da ću se tako razbisnut kad čujem rič - MIR. Ta nemojte mislit da sam ratni profiter pa da sam tijo još štogod ušćarit ko na priliku niki koje poznam, al hajd, izbijo je mir, pa da ne otvaramo novu frontu, neću ji imenovat, al čuvo sam od jednog kako se žali na mir. Kaže: - Kud baš sad kad sam tijo prodat nikoliko matoru ovaca priko Drine!

Ta da vam i ne imenujem, znate, na Albu sam se razbisnijo. Moja gospoja napravila božijansku krumpiraču, al ni da je bila dobra, već samo tako. Zalijem ja to lipo bokalićom vina. Ta baš koji dan sam ga odlivo, ali činimisker fajin je kaliro. Vako apcigovanog ima fajin manje, ali ni posli anšlogovanja glava ne boli. Ta kažem, dunem ja taj bokalčić od podrug litre pa hajd, napraviću podne. Legnem na rekamen u sridnju sobu i valjda me prvi san uvatijo, kad me niko drma ko lud. Ja već pomislijo, ne dao Bog - zemljotres. Vako bunovan napolak otvorim oči i pomislim da je stvarno bijo zemljotres i da sam u paklu, a Albe je valjda zaslužniji, pa je desetar, jel ono što sam vidijo kad sam prvi put otvorijo oči, bilo je Albino lice.

- Ajde probudi se već jedared - sad već sasvim dobro čujem Albu, a drma me ko da je unaprid kupijo struju, pa ga bam badava ukopčali na trofaznu.

- Zemljotres izbijo - prostenjem.

- Izbijo mir! - drekne tako da su mi se uši počele uvrćat ko ranjeniku kad ga pališ butanom.

- Elem, ako su vaki visnici mira, radije bi pristo na zemljotres - sad već skoro pribrano kažem. Odklipsam do kupatila, turim glavu pod slavinu i začas dođem sebi. Uđem. Vidim Albe se već usićijo na stoc i žalosno gleda u bokal - prazan. Otresem glavom, zgrabim bokal, a Albi se oči nasmiju, da ne kažem zacakle, ko mom Šnajci na lancu kad mu nosim večeru.

Otvorim vrata, glavu livo desno

- ne vidim nikog, makar sam znao da moja gospoja šervanji tu digod. Sprcam se u podrum, otvorim slavinu i nalijem bokal. Potegnem pa joped nalijem i na vrhovima prstivi napolje. Taman sam uvatijo za bravu ambetuški vrata kad štogod zaštekće, ko rafal iz kalašnjikova.

- Pa ti ćeš do Materica prožderat vino, a za Božić ćeš pit iz cicine, a ne iz bureta - moja gospoja, znavao sam, a da se ni okrenit nisam moro! Joped smotam ušesa, i brže bolje unutra. Vidim, Albe se već obliziva, al kobajage će: Šta je? nevolja?

- A, ne! Obična prirodna pojava za ovo doba godine - te uvatim čaše iz gredenca pa ću nalit.

- Ni otrvo ji nisi, a nudiš čoviku - jopet mi prosvira kalašnjika više ušivi, a ni čuvo je nisam kad je ušla.

- Ta kako nisam! Dunijo sam u nji!

- Dunijo ti tvom Šnajci pod rep! Jevo ti salveta! - i već je salveta pala na astal. Pa ova moja gospoja je ko komandos, jel još bolje ko Džems Bond. Sve uvik ima pri ruki i uvik je tamo di ja baš ne bi volijo da bude.

Dum - zatvore se vrata i na poslitku odanemo obadvojica. Kvrncemo se, a Albe će:

-Izbijo mir!

- Ta i to je bolje neg da mi gospoja čerez tebe izbila zube! A to za mir, čuvo sam prije tebe, al zato nisam uzbunjivo komšiske vaške. A ko da je tebi sad bo...

-Šta! - drekne - znaš kako je Miloš tamo u Dejtonu prošo? Samo tako! Ko vojvoda Mišić!

- Kako da ne! Prošo je ko onaj ko ima proliv pa oće naglo da pušti vitar!

- Oš kast da je Alija bolje prošo?

-Ne, on je gore prošo, al misli da je bolje. Najbolje je prošo Vranje. Dobijo je svoje natrag, a od Bosne je odvalijo kolko su mu prsti zavatili.

-Ta nemoj to kazt! Tijo je on i većma zavatit, al dobijo je po prstim.

- Jeste, tu si u pravu, al diš ti u

tuđem kokošinjcu uparivat kokošku i pivca? Neg, znaš ti ko je tu pobidijo?

- Kad si tako zdravo podmazan, prvo nali, pondak pripovidaj!

- Ta ti nije loša! - nalijem. Tu je pobidijo onaj žuti pirgavi klinčov, makar ga ameri zovu da je Bili, a krajnji zgubitaši, da ne kažem zgubidani - su narodi koji su virovali jednom čoviku.

- Ta ja ni ženi ne virujem, a kamol čoviku - (ta žena ti puno mlađa, pomislim u se, al ne kažem ništa već mu nalijem).

- Ma jesil ti vidijo ono kad su potpisivali izbijanje mira? Ja mislijo, izljubiće se. Nji trojica! Ta samo kad pomislim koje lito unatrag ista slika, al prisamićena napolak! Ta čisto sam se uživijo u onoj turističkoj konferenciji. 6X6. Obično kažu da su tri šestice (666) đavolov znak, al izgleda da je i nama ovo bilo dosta. Pa čisto ji gledam jopet: Kiro, Vranje, Miloš. Milan, Alija i Momo. Ta šta bi crnogorci rekli žvas junak do junaka" No sad, posli svega, ja bi to bunjevački kazo: sve junac do junca. No bilo to tako nikako. A sad? Dobro, Kiro je opravdano odpo. Milan mi nešto sumnjiv. Jel je na skijanju, jel na korčuljanju, jel se već uputijo u Jevropu. Momu razumim. Siroma deranac, očo je tamo, al mu bačo nije dao da se miša u divan s odraslim, mislim zrilim i svršenim ljudima. Jeto vidiš, Albe moj, nise izljubili. Brak brez ljubavi, što bi kazli brak iz hasne je čista prostitucija, da ne kažem bunjevački, čist kurvašag!

- Ta valjda znaš - lane Albe - da je kum i stari svat odgovoran za uspih braka. A zna se ko je kum - Clinton, a stari svat Jevropa. Kum odgovara za đuvegiju, a stari svat za snašu.

- Da, da. Samo se tu još ne zna ko će koga, na kraju. Ajd živili mi dok još možemo vako!

Bać Stipan